

**Univerzita Karlova v Praze
1. lékařská fakulta
Ústav teorie a praxe ošetrovatelství**

**Navazující magisterské studium
učitelství zdravotnických předmětů pro střední školy**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Proměna kompetencí sester pečujících o onkologicky nemocné

2006/2007

Hana Vaňourková

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Richard Jedlička, Ph.D.

Děkuji Doc. PhDr. Richardu Jedličkovi, Ph.D. za ochotu, odborné vedení, cenné rady a za materiál poskytnutý během zpracování mé diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila při její realizaci pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

V Praze dne 23. 4. 2007

.....

Hana Vaňourková

Anotace

Titul a jméno autora:	Bc. Hana Vaňourková
Instituce:	Univerzita Karlova v Praze, 1.lékařská fakulta Ústav teorie a praxe ošetrovatelství Studničkova 5, 121 00 Praha 2
Obor:	Navazující magisterské studium oboru učitelství zdravotnických předmětů pro střední školy
Název práce:	Proměna kompetencí sester pečujících o onkologicky nemocné
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Richard Jedlička, PhD.
Počet stran:	78
Počet příloh:	6
Rok obhajoby:	2007
Klíčová slova:	ošetřovatelská péče, onkologicky nemocný pacient, změny kompetencí sester, analýza obsahu článků, české sesterské časopisy, 45leté období

Předmětem diplomové práce je kvalitativní analýza obsahu článků popisujících ošetrovatelskou péči o onkologicky nemocné v českých sesterských časopisech vydaných v letech 1960 – 2004. Cílem práce je zachytit obraz změn v ošetrovatelské péči o onkologicky nemocné a zjistit, jak se změnila kompetence sester za období 45 let.

Abstract

Author's name: Hana Vaňourková

School: Charles University, Prague
1st Faculty of Medicine
Institut of Theory and Practice of Nursing
Studničkova 5, 121 00 Prague

Program: Health Care Administration

Title: Transformation competence nurse solicitous
about oncological ill

Consultant: Doc. PhDr. Richard Jedlička, PhD.

Number of pages: 78 + attachments

Number of attachments: 6

Year: 2007

Key words: nurse care, oncological ill patient, changes
competence nurses, content analysis articles,
Czech nurse magazines, period 45 years

Subject diploma work is qualitative content analysis articles detailing nurse care about oncological ill patients in Czech sister magazines published in years 1960 – 2004. Aim work is interception picture change in nurse care about oncological ill patients, and how changed competence nurses during period 45 years.

Obsah:

Úvod.....	3
1 Cíl práce a stanovení výzkumného problému.....	5
2 Metodika.....	6
2.1 Metodika výzkumné činnosti.....	6
2.2 Shromažďování literatury a pramenů.....	6
2.3 Metodika zkoumání podmínek upravujících přípravu a poskytování ošetřovatelské péče o onkologicky nemocné.....	7
2.4 Metodika rozboru vybraných kapitol českých učebnic ošetřovatelství.....	8
2.5 Předvýzkum.....	8
2.6 Metodika analýzy článků.....	11
2.6.1 Primární analýza.....	11
2.6.2 Sekundární analýza.....	14
2.6.3 Terciární analýza.....	17
3 Podmínky upravující přípravu a poskytování ošetřovatelské péče o onkologicky nemocné ve sledovaném období.....	18
3.1 Školské právní předpisy určující podmínky vzdělávání sester.....	18
3.2 Zdravotnické právní předpisy upravující výkon ošetřovatelské péče.....	19
3.3 Kvalifikační příprava na sesterské povolání.....	20
3.4 Univerzitní studium sester.....	22
3.5 Specializační vzdělávání sester v péči o onkologicky nemocné.....	23
3.6 Vývoj sesterských organizací se zaměřením na péči o onkologicky nemocné.....	25
4 Rozbor vybraných kapitol českých učebnic ošetřovatelství.....	27
4.1. Definice a cíle ošetřovatelství.....	27
4.2 Profesionální role sestry a její proměny.....	30
4.3 Péče o onkologicky nemocné.....	32
5 Analýza článků zaměřených na problematiku ošetřování onkologicky nemocných v českých sesterských časopisech.....	34
5.1 Výčet sledovaných oblastí obsažených v protokolech.....	34
6 Souhrn.....	47
7 Diskuse.....	51
8 Závěr.....	58

9	Seznam použité literatury a pramenů.....	62
10	Přílohy.....	78

Úvod

V současnosti žije na světě přibližně 18 milionů lidí se zhoubným nádorovým onemocněním. Tato onemocnění jsou na druhém místě příčiny úmrtí po kardiovaskulárních chorobách ve většině rozvinutých zemích.¹⁾ Výskyt zhoubných nádorů v naší populaci představuje velmi důležitý ukazatel jejího zdravotního stavu. Onkologická problematika je v současnosti velice aktuální.

Problematika onkologického onemocnění mě velmi zajímá a zabývala jsem se jí již ve své bakalářské práci na téma „Saturace potřeb při chemoterapii“ (katedra ošetrovatelství Zdravotně sociální fakulty v Českých Budějovicích, 2002).

Za téma diplomové práce jsem si zvolila „Proměny kompetencí sester pečujících o onkologicky nemocné“.

Žijeme ve světě bouřlivým rozvojem snad ve všech oblastech lidského konání a nedílnou součástí je i rozvoj ošetrovatelské péče. Sestry jsou v poskytování zdravotnických služeb klíčovými osobami. Jejich role a příprava ve škole, profesionální, právní a regulační status a jejich pracovní podmínky se v průběhu posledních 50 let velmi změnily. Předpokládám tedy, že v období 1960 – 2004 bych mohla zachytit obraz změn v ošetrovatelské péči o onkologicky nemocné a proměny kompetencí sester v českých sesterních časopisech, což je zároveň hlavním cílem předložené práce. Na jeho základě jsem výzkumný problém zformulovala: „V čem se změnila kompetence sester?“.

O podmínkách upravujících přípravu a poskytování péče o onkologicky nemocné a proměnách ošetrovatelské péče v českých učebnicích ošetrovatelství v období 1960 – 2004 budou vypovídat zejména kapitoly 3 a 4.

K hledání odpovědi na stanovenou výzkumnou otázku bude využito především kvalitativního výzkumu zaměřeného na analýzu článků zabývajících se péčí o onkologicky nemocné v českých sesterních časopisech za období 45 let, což bude obsahem kapitoly 5.

V souvislosti s články vydávanými v seriálových publikacích Zdravotnická pracovnice a seriálové publikaci Sestra bude provedena primární analýza obsahu jednotlivých článků zabývajících se ošetrovatelskou péčí o onkologicky nemocné. Součástí primární analýzy jsou protokoly o kvalitativním rozboru článků, do kterých jsou zaneseny klíčové informace o obsahu článků. Výzkumný vzorek představuje 210 odborných textů a následných protokolů.

---

1) PETRUŽELKA, L., KONOPÁSEK, B. Klinická onkologie. Praha: Karolinum, 2003.

Analýzu obsahu protokolů o kvalitativním rozborů článků představuje druhý stupeň analytického procesu. V souvislosti se sekundární analýzou jsou vytvořeny tabulky četnosti. Tabulky četnosti budou mít za úkol zobrazit do jaké míry jednotlivé články seriálových publikací vydané v období 1960 – 2004 popisují stanovené sledované oblasti. Do zvolených sledovaných oblastí patří lékařské diagnostické postupy, lékařské terapeutické postupy, ošetrovatelské diagnózy, techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie, ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta, ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta a poslední oblastí je osvěta a prevence.

Metodou usnadňující provedení terciární analýzy je vytvoření grafů, které budou sestaveny z dat tabulek četnosti i dat obsažených v protokolech o kvalitativním rozboru článků. Výsledkem terciární analýzy bude zachycení obrazu změn v ošetrovatelské péči onkologicky nemocné v českých sesterských časopisech a zachycení proměn v kompetencích sester.

Kompetence sester se za období let 1960 – 2004 výrazně změnily.

V 70. letech 20. století byla v popředí sesterské práce především činnost pečovatelská, odborných prací vykonávaly sestry méně a všechny náročnější výkony prováděli lékaři.²⁾ S účinností nových zákonů upravujících kompetence sester se spektrum odborných ošetrovatelských výkonů začalo postupně rozšiřovat. Kompetence se změnily v množství a šíři ošetrovatelských postupů a v poradenské pedagogické a sociálně psychologické oblasti.

---

2) ROZSYPALOVÁ, M., SVOBODOVÁ, H., ZVONÍČKOVÁ, M. *Sestry vzpomínají*. Praha: Grada, 2006, s. 48

1 Cíl práce a stanovení výzkumného problému

Za posledních 50 let se svět, kde je zdravotnická a ošetrovatelská péče poskytována, dramaticky změnil. S jednotlivými vývojovými etapami ošetrovatelství se změnilo pojetí ošetrovatelství, definice a cíle ošetrovatelství, právní a regulační status i role sestry jako pečující osoby o nemocné. V důsledku těchto radikálních změn byl stanoven cíl a následně výzkumný problém diplomové práce.

Cílem práce je zachycení obrazu změn v ošetrovatelské péči o onkologicky nemocné a proměn kompetencí sester v českých sesterních časopisech v letech 1960-2004.

V souvislosti se stanovením cíle práce jsem za výzkumný problém určila: „V čem se změnila kompetence sester?“

Metodou k získání výsledků práce bude zejména kvalitativní analýza obsahu článků publikovaných v časopise Zdravotnická pracovníce a časopise Sestra v letech 1960 – 2004. Nejprve bude provedena analýza primární, poté sekundární a následně terciární.

2 Metodika

2.1 Metodika výzkumné činnosti:

Diplomová práce: „Proměna kompetencí sester pečujících o onkologicky nemocné“ bude založena především na kvalitativním výzkumu zaměřeném zejména na rozbor článků zabývajících se péčí o onkologicky nemocné v českých sesterských časopisech v letech 1960 – 2004. Zároveň bude zaměřena na zkoumání podmínek upravujících přípravu a poskytování ošetrovatelské péče o onkologicky nemocné a na rozbor vybraných kapitol českých učebnic ošetrovatelství vydaných v letech 1960 – 2004.

V rámci sekundární a terciární analýzy souboru článků bude využito rovněž kvantitativního rozboru vzhledem k tomu, že kvalitativní výzkum nemá v českém ošetrovatelství tak dlouhou tradici jako kvantitativní výzkumné přístupy. Při koncipování diplomové práce jsem se opírala zejména o publikace A. STRAUSSE, J. CORBINOVÉ, *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie* a J. HENDLA, *Úvod do kvalitativního výzkumu*.

Popsané metodické přístupy jsem modifikovala pro konkrétní výzkumy komparace odborných textů v seriálových zdravotnických publikacích. Domnívám se, že metoda, kterou jsem ve spolupráci s vedoucím mé práce navrhla může být přínosem pro další vědecké poznatky v oblasti ošetrovatelské péče.

2.2. Shromáždění literatury a pramenů:

K získání monografických publikací jsem využila internetové katalogové databáze Národní lékařské knihovny v Praze. Zaměřila jsem se na učebnice ošetrovatelství pro střední zdravotnické školy vydávané od roku 1960 do roku 2004. Vzhledem k velkému množství vydaných učebnic jsem dle vlastního uvážení vybrala z každého pětiletí 1-2 učebnice. Vybrané monografické zdroje budou sloužit ke zpracování částí kapitoly 3 Podmínky upravující přípravu a poskytování ošetrovatelské péče o onkologicky nemocné ve sledovaném období a ke zpracování podkapitoly 4 Analýza českých učebnic ošetrovatelství.

K získání článků z vybraných seriálových publikací jsem využila rovněž internetové katalogové databáze Národní lékařské knihovny. Jedná se o výběr článků popisujících ošetrovatelskou péči o onkologicky nemocné v seriálové publikaci *Zdravotnická pracovnice* vydávané od roku 1960 do roku 1991, kdy byla ukončena publikační činnost tohoto časopisu. Dále se jedná o výběr článků popisujících

ošetřovatelskou péčí o onkologicky nemocné v seriálové publikaci Sestra, vydávané od roku 1991 do roku 2004. Každý článek jsem vyhledala v katalogové databázi, následně i ve vazbě seriálové publikace a posléze jsem článek okopírovala. V seriálových publikacích se vyskytly články popisující ošetřovatelskou péčí o onkologicky nemocné, které nebyly v katalogové databázi zahrnuty. Časopis Zdravotnická pracovníce vydávaný v letech 1960 až 1970 nebyl ani v prezenční formě dostupný k vypůjčení a články v něm vydávané v tomto období nebyly opět v katalogové databázi přítomny. Proto jsem využila rešerše národní lékařské knihovny vyplněním formuláře o jaký časopis mám zájem, ve kterém roce a zadáním klíčového slova onkologie mi byly konkrétní články do 14 dnů poskytnuty v okopírované formě.

V jiných časopisech vydávaných v období 1960-2004 se články popisující ošetřovatelskou péčí o onkologicky nemocné nevyskytly kromě časopisu Onkologická péče. Onkologická péče je odborný časopis, vydávaný od roku 1997. Autoři publikovaných článků jsou ve velké míře lékaři, ale i sestry a jiní zdravotničtí pracovníci. Publikovaných článků od roku 1997 v tomto časopise je řádově 200 až 300. To je velmi vysoký počet a proto se domnívám, že provedení analýzy článků publikovaných v časopise Onkologická péče by mohl být samostatný výzkum, vzhledem k početnému výzkumnému vzorku.

Ke zpracování diplomové práce jsem využila i elektronických zdrojů, které spolu s veškerou výše uvedenou bibliografií uvedu v seznamu použité literatury a pramenů.

2.3 Metodika zkoumání podmínek upravujících přípravu a poskytování ošetřovatelské péče o onkologicky nemocné ve sledovaném období

V rámci této kapitoly dojde k výčtu právních dokumentů, které za 45leté období regulovaly podmínky na přípravu a výkon sesterské profese. Dále dojde k rozboru kvalifikační přípravy sester, možností univerzitního studia sester a specializačního studia sester v péči o onkologicky nemocné ve sledovaném období. Poslední součástí této kapitoly bude shrnutí vývoje sesterských organizací se zaměřením na péči o onkologicky nemocné v období 1960 – 2004.

2.4 Metodika rozboru vybraných kapitol českých učebnic ošetřovatelství

V této kapitole se budu zabývat vývojem a proměnami definic a cílů ošetřovatelství a profesionální rolí sester v období 45 let. Současně se budu zabývat kapitolami péče o onkologicky nemocné, zda se jako samostatné vyskytovali v českých učebnicích ošetřovatelství v letech 1960 – 2004 a současně čím se tyto kapitoly zabývaly.

2.5 Předvýzkum:

Předvýzkum byl zaměřen na sestavení protokolu o kvalitativním rozboru článku (dále jen protokolu) sloužícího kvalitativní analýze obsahu článků v českých sesterských časopisech vydávaných v letech 1960-2004, které byly věnovány problematice ošetřovatelské péče o nemocné s onkologickým onemocněním. Vzhledem k neustále se měnícím obsahům článků vydaných v jednotlivých letech docházelo i k proměnám v sestavování protokolu. Konečná podoba protokolu bude součástí primární analýzy obsahu článků.

Původní podoba protokolu-popis:

Struktura protokolu a formát tabulky se nezměnily, zůstaly původní. Postupně docházelo ke změnám v pojmenování či názvech jednotlivých oblastí protokolu, které zobrazují klíčové informace o obsahu jednotlivých článků.

Správné a výstižné pojmenování či název jednotlivých oblastí protokolu je velmi důležité k pochopení a nastínění toho, čím se článek zabývá.

První změny nastaly v samotném pojmenování protokolu. Původně se nazýval „Článek č...“ Později jsem dospěla k názoru, že pokud se jedná o protokol o kvalitativním rozboru článku, měl by se nazývat „Protokol č...“. Dále byla v původním protokolu oblast nazvaná „Citace článku“. Tato oblast zahrnovala jméno autora/ů, název článku, zdrojový dokument, rok vydání, ročník, číslo, strana a ISSN. Název „Citaci článku“ jsem nahradila názvem „Identifikace textu“, z důvodu, že citace se uvádějí v seznamu literatury a pramenů. Další oblastí byly „Oblasti analýzy“. Ty zahrnovaly postupy, které články popisovaly. Za tyto oblasti analýzy byly zvoleny - diagnostické postupy, terapeutické postupy ošetřovatelské diagnózy, techniky sesterské práce, techniky v rámci somatické péče o pacienta, techniky v rámci psychické péče o pacienta, techniky v rámci sociální péče o pacienta a osvětlu a prevenci. Název „Oblasti analýzy“ byl změněn na název „Sledované oblasti“, a to z důvodu, že oblastmi analýzy nejsou pouze tato stanovené oblasti.

K dalším změnám došlo i ve formulacích jednotlivých sledovaných oblastí. Bylo zapotřebí rozlišit lékařské postupy od ošetrovatelských z důvodu toho, že autory publikovaných článků jsou vyšší a střední zdravotničtí pracovníci. Na základě záznamů o článcích jsem totiž zjistila, že jsou-li autory lékaři, píše také o ošetrovatelské péči, ale zejména o diagnostických a terapeutických lékařských postupech. Proto „diagnostické postupy“ a „terapeutické postupy“ byly přejmenovány na „lékařské diagnostické postupy“ a na „lékařské terapeutické postupy“.

Co se týká dalších sledovaných oblastí týkajících se ošetrovatelské péče, dospěla jsem k závěru, že by bylo vhodné odlišit techniky sesterské práce a ošetrovatelské postupy. Proto se název další sledované oblasti změnil na „techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie“. Dále jsem pokládala za žádoucí spojit postupy v rámci psychické a sociální péče o pacienta z důvodu velké spjatosti a souvislosti mezi těmito dvěma typy ošetrovatelské péče. Proto název dalších sledovaných oblastí byl změněn následovně: „ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta“ a „ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta“.

Název zbylých dvou sledovaných oblastí, a to „ošetrovatelské diagnózy“ a „osvěta a prevence“ se nezměnil.

Původní podoba protokolu neobsahovala souhrn, který jsem později do protokolu zařadila, jelikož je třeba stručně shrnout, co článek popisuje. Může totiž ještě popisovat oblast, kterou mnou sestavený protokol neobsahuje, vzhledem k tomu, že jsem její zařazení do sledovaných oblastí nepovažovala za důležité.

Další oblastí protokolu, která se nezměnila jsou „míry zaměření“ obsahu článků a „bližší charakteristika“ o sledované oblasti.

Poslední důležitou změnou bylo připsání legendy do zápatí stránky protokolu, která souvisí s „mírou zaměření“ a znázorňuje a vysvětluje znaky v ní obsažené.

Původní podoba protokolu-tabulka:

Článek č.		
Citace článku		
Pracoviště autora		
Pracovní zařazení		
Oblasti analýzy	Míra zaměření	Bližší charakteristika
Diagnostické postupy		
Terapeutické postupy		
Ošetrovatelské diagnózy		
Techniky sesterské práce		
Ošetrovatelské techniky v rámci somatické péče o pacienta		
Ošetrovatelské techniky v rámci psychické péče o pacienta		
Ošetrovatelské techniky v rámci sociální péče o nemocné		
Osvěta a prevence		

2.6 Metodika analýzy článků:

2.6.1 Primární analýza:

Nejprve bude provedena primární analýza obsahu článků zabývajících se ošetrovatelskou péčí o onkologicky nemocné v českých sesterských časopisech. Jedná se o časopis Zdravotnická pracovnice, z něhož jsem čerpala články vydávané od roku 1960 do roku 1991, kdy časopis Zdravotnická pracovnice zanikl. Výzkumný vzorek z časopisu Zdravotnická pracovnice představuje 109 článků. Časopis Zdravotnická pracovnice byl nahrazen časopisem Sestra, z něhož jsem čerpala články publikované od roku 1991 do roku 2004. Výzkumný vzorek z časopisu Sestra představuje 101 článků. Celkem se jedná o výzkumný vzorek 210 článků v období roku 1960 – 2004 z časopisu Zdravotnická pracovnice a časopisu Sestra. Primární analýza obsahu článků ve sledovaném období představovala důkladné studium každého článku, jeho evidování a vedení záznamu. Záznam spočíval v zápisu obsahu článku, čím se zabýval, jakou problematiku popisoval. Současně jsem u každého článku vedla zápis celé citace článku. Tzn. jméno autora/ů, téma článku, zdrojový dokument, rok vydání, ročník, číslo, stranu a ISSN. Současně jsem k citaci každého článku poznamenala pracovní zařazení autora/ů a jeho/jejich pracoviště. Dokumentace o článcích byla utříděna tak, abych se v ní dokázala rychle orientovat, tzn., že články byly utříděny po jednotlivých letech počínaje rokem 1960. V každém roce byly články srovnány od prvních čísel jednotlivých seriálových publikací a až do posledních čísel v jednotlivém roce. Strany v jednotlivých číslech seriálové publikace byly srovnány opět vzestupně od počátečních stran článků až po strany konečné.

Součástí primární analýzy obsahu článků jsou i protokoly, do kterých jsou zapsány klíčové informace o obsahu článků. Každý protokol představuje jeden článek a nese informace z obsahu článku čerpané.

Protokol je vytvořen ve formě tabulky v programu Microsoft Word má svou specifickou strukturu a barvu. Protokoly jsou uspořádány v korelaci s výskytem článků ve sledovaném období, tzn. vzestupně od roku 1960 do roku 2004, od prvních čísel časopisů a stran článků do posledních čísel časopisů a stran článků v jednotlivých letech.³⁾

Každý protokol obsahuje:

- Číslo

---

3) viz příloha č. 3

- *Identifikaci textu*, která představuje citaci článku, tj. jméno autora/ů článku, název článku respektive jeho téma, zdrojový dokument (seriálová publikace), rok vydání, ročník, číslo, strana a ISSN.
- *Pracoviště autora*, jedná se o uvedení pracoviště, ve kterém autor pracuje/pracoval. V případě, že není pracoviště autora v článku uvedeno, je to v této oblasti protokolu poznamenáno.
- *Pracovní zařazení*, zde je uvedeno, jakou kvalifikaci má autor článku. Jedná se o lékaře, sestry (zdravotní sestry, všeobecné sestry, ženské sestry, dietní sestry, aj.), publikují rovněž sestry s lékaři, psychologové, pedagogové, pracovníci lékáren a radiologičtí asistenti.
- *Sledované oblasti*, představují obsah článků, zda-li je konkrétní článek popisuje či nikoliv. Jedná se o lékařské diagnostické postupy, lékařské terapeutické postupy, ošetrovatelské diagnózy, techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie, ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta, ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta a osvětu a prevenci.
- *Míra zaměření*, je další sledovanou oblastí, která souvisí s jednotlivými sledovanými oblastmi a popisuje do jaké míry článek popisuje jednotlivé, výše uvedené sledované oblasti. V případě, že článek se sledovanou oblastí vůbec nezabývá, užíváme v protokolu znaky: „-“. V případě, že článek popisuje sledovanou oblast pouze okrajově, užíváme v protokolu znaky: „+“. Takto hodnotíme pouze jednotlivou stručnou zmínku v celém textu článku. V případě, že článek popisuje sledovanou oblast převážně nebo z velké části, užíváme v protokolu znaky: „+ +“. Takto hodnotíme články, v nichž je sledované oblasti věnována zhruba čtvrtina až polovina textu článku. V případě, že článek popisuje sledovanou oblast zcela, užívámě v protokolu znaky: „+ + +“. takto hodnotíme články, které jsou zaměřeny převážně monotématicky, čili se případně celé věnují vybranému tématu (jiné oblasti mohou být v článku zmiňovány pouze okrajově).
- *Bližší charakteristika* souvisí s jednotlivými sledovanými oblastmi a blíže charakterizuje, o které výkony či postupy se jedná.
- *Souhrn* je stručný popis toho, na co se článek zaměřuje, jaký je jeho obsah.

Současná podoba protokolu:

Protokol č.		
Identifikace textu		
Pracoviště autora		
Pracovní zařazení		
Sledované oblasti	Míra zaměření	Bližší charakteristika
Lékařské diagnostické postupy		
Lékařské terapeutické postupy		
Ošetrovatelské diagnózy		
Techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie		
Ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta		
Ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta		
Osvěta a prevence		
Souhrn:		

Vysvětlivky:

- Článek sledovanou oblast nepopisuje
- + Článek popisuje sledovanou oblast okrajově
- ++ Článek popisuje sledovanou oblast ve čtvrtině až polovině textu
- +++ Článek popisuje sledovanou oblast zcela

2.6.2 Sekundární analýza

Analýza všech protokolů je považována za sekundární. Informace uvedené v jednotlivých protokolech budou seříděny do pětiletých období celého výzkumu. Tzn. od roku 1960-1964, 1965-1969, 1970-1974, 1975-1979, 1980-1984, 1985-1989, 1990-1994, 1995-1999, 2000-2004.

Každé pětileté období bude popisovat:

- *Počet článků*, kde bude zaznamenán celkový počet článků, které byly za toto období vydány, počet článků, které byly vydány v jednotlivých letech a v jaké seriálové publikaci byly články publikovány.
- *Pracovní zařazení autorů*, kde bude popsáno, jaké kvalifikace byly autoři článků a jaký byl jejich počet.
- *Pracoviště autorů*, které zaznamená jednotlivá pracoviště autorů současně s množstvím publikujících autorů.
- *Sledované oblasti a míra zaměření popisu článků*, zaznamenají lékařské diagnostické postupy, lékařské terapeutické postupy, ošetrovatelské diagnózy, techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie, ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta, ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta a osvětlu a prevenci. Současně s jednotlivými sledovanými oblastmi bude zaznamenána míra výskytu popisu článků a jejich počet. Tzn., že dojde k vyjádření, kolik článků a do jaké míry popisuje jednotlivé sledované oblasti. Např. lékařské diagnostické postupy popisuje 1 článek zcela, 4 články je popisují převážně nebo z velké části, 2 články je popisují okrajově a 10 článků tyto postupy nepopisuje.⁴⁾

V souvislosti se sekundární analýzou dochází k tvorbě tabulek četnosti (dále jen tabulek). Tabulky jsou vytvořeny v programu Microsoft Word a mají svou specifickou barvu v závislosti na zdroji, ze kterého byly články čerpány.

Každá tabulka obsahuje:

- Číslo
- Identifikaci zdrojového dokumentu, rok vydání, ročník ISSN
- Číslo protokolů
- Rok vydání článků
- Míry zaměření popisu a článků
- Sledované oblasti

---

4) viz kapitola 5.1 výčet sledovaných oblastí obsažených v protokolech

- Legendu, která vysvětluje míry popisu článků ve znacích „-“, „+“, „+ +“, „+ + +“.

Tabulky budou mít za úkol zobrazit do jaké míry jednotlivé články seriálových publikací vydané v jednotlivých letech 45letého období popisují stanovené sledované oblasti.

Tabulek bude celkem 21. Vzhledem k různému množství vydaných článků v letech 1960-2004 bude v jednotlivé tabulce zahrnut buď jeden rok, nebo dva roky až pět let v jedné tabulce.

Zpočátku v letech 1960-1984 bude každá tabulka zahrnovat období 5 let, a to z důvodu, že v letech 1960-1984 byly články publikovány v českých sesterských časopisech v malém množství. Tzn., že tabulka č.1-5 zaznamená obsah článků vydaných za 25leté období. 2leté období od roku 1985-1986 zahrne tabulka č. 6, vzhledem k rostoucí publikační činnosti autorů článků věnovaných ošetrovatelské péči o onkologicky nemocné. Tabulka č.7 zaznamená období roku 1987, tabulka č. 8 období roku 1988, tabulka č. 9 a 10 zobrazí období roku 1989, tabulka č. 11 zobrazí rok 1990, tabulka č. 12 období roku 1991, tabulka č. 13 zaznamená období let 1991-1994, tabulka č. 14 zaznamená období let 1995-1996, tabulka č. 15 zobrazí období 1997-1998, tabulka č. 16 rok 1999, tabulka č. 17 zaznamená rok 2000, tabulka č. 18 zobrazí období roků 2000-2001, tabulka č. 19 zobrazí období roku 2002-2003, tabulka č. 20 zobrazí rok 2003 a tabulka č. 21 zobrazí období roku 2004.5)

---

5) viz příloha č. 4

Současná podoba tabulky:

2.6.3 Terciární analýza

Terciární analýza je zaměřena na obraz změn v ošetrovatelské péči onkologicky nemocné v českých sesternských časopisech a na proměny kompetencí sester, jak byly zachyceny ve 210 člancích vydaných v odborných sesternských časopisech publikovaných za téměř 50leté období.

Současne dochází k vytvoření celkové tabulky terciární analýzy. Tato tabulka bude znázorňovat celkový počet článků v jednotlivých pětiletých obdobích včetně počtu článků popisujících sledované oblasti ve vztahu k míře obsahového zaměření.⁶⁾

V rámci terciární analýzy dochází rovněž k tvorbě grafů, které jsou sestaveny z dat tabulek četnosti i dat obsažených v protokolech v procentuálním vyjádření. Grafy č.1 – 14 budou představovat míry zaměření a procenta článků popisujících jednotlivé sledované oblasti (lékařské diagnostické postupy, lékařské terapeutické postupy, ošetrovatelské diagnózy, techniky sesternské práce v rámci diagnostiky a terapie, ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta, ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta a osvětú a prevenci). Grafy č. 15 a 16 budou představovat procento autorů publikovaných článků v českých sesternských časopisech, grafy č. 17 a 18 budou představovat proměnu počtu článků publikovaných v českých sesternských časopisech. ⁷⁾

---

6) viz příloha č. 5

7) viz příloha č. 6

3 Podmínky upravující přípravu a poskytování ošetrovatelské péče o onkologicky nemocné ve sledovaném období

3.1 Školské právní předpisy určující podmínky vzdělávání sester

Jakákoliv činnost ve společnosti byla, je a v budoucnu nadále bude upravena řadou obecně závazných norem, které stanovují pravidla chování členů společnosti při jejich činnosti. Tyto předpisy tvoří právní řád České republiky, jehož charakteristickým znakem je jeho trvalý vývoj, kdy normy, které se přežily, jsou rušeny a nové právní normy jsou do právního řádu zařazovány. Dodržování právních předpisů je vynutitelné a jejich nedodržování je sankcionováno.⁸⁾

Zaměříme-li se na nejdůležitější školské právní předpisy od šedesátých let 20. století, které upravovaly přípravu sesterské ošetrovatelské péče obecně, zachytíme vývoj tzv. školského zákona a zákona o vysokých školách. Školský zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů nabyt účinnosti 7. 5. 1953, zrušen byl 28. 12. 1960 i se souvisejícími předpisy zákonem č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon) s účinností 28. 12. 1960. Ke zrušení tohoto zákona i se souvisejícími předpisy došlo dne 1. 9. 1984 účinností zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon). Ke zrušení tohoto školského zákona i se souvisejícími předpisy došlo dne 1. 1. 2005 účinností zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který je v současnosti platný.

Vzhledem ke vzdělávání sester na vysokých školách od šedesátých let 20. století nesmíme opomenout vývoj zákona o vysokých školách. Zákon č. 58/1950 Sb., o vysokých školách nabyt účinnosti dne 3. 6. 1950 a zrušen byl i se souvisejícími předpisy dne 1. 5. 1966 účinností zákona č. 19/1966 Sb., o vysokých školách. Tento zákon byl zrušen i se souvisejícími předpisy dne 1. 9. 1980 účinností zákona č. 39/1980 Sb., o vysokých školách. Byl opět zrušen i se souvisejícími předpisy dne 1. 7. 1990 účinností zákona č. 172/1990 Sb., o vysokých školách. Ke zrušení zákona i se souvisejícími předpisy došlo dne 1. 1. 1990 účinností v současnosti platného zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách).⁹⁾

---

8) VONDRÁČEK, L. *Právní předpisy nejen pro hlavní, vrchní, staniční sestry*. Praha: Publishing a.s., 2004, s. 9.

9) Zákony na webu, <http://www.zakonynawebu.cz/>

3.2 Zdravotnické právní předpisy upravující výkon ošetrovatelské péče

Vytváření nových ekonomických, politických a vojenských seskupení spolu s rozvojem vědy, medicíny, nových technologií a stále rostoucí migrace obyvatel si k řádnému fungování těchto seskupení vynucují sjednocování a přibližování právní úpravy, včetně právní úpravy poskytování zdravotní péče. Řada zásadních principů, které jsou podmínkou pro poskytování kvalitní zdravotní péče byla v naší republice zakotvena již v zákoně 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon je jeden ze základních zákonů, který upravuje práva i povinnosti poskytovatelů zdravotní péče i pacientů při poskytování zdravotní péče v České republice. Například povinná mlčenlivost, souhlas pacienta s doporučenou zdravotní péčí či povinnost postupovat *lege artis*.¹⁰⁾ Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 7. 1966 zrušením zákona č. 103/1951 Sb., jednotné preventivní a léčebné péči, který nabyl účinnosti 1. 1. 1952.

Související důležitý předpis vydávaný podle zákona č. 20/1966 Sb., zákona o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, je vyhláška ministerstva zdravotnictví č. 44/1966 Sb., o zdravotnických pracovnících a jiných odborných pracovnících ve zdravotnictví. Tato nabyla účinnosti dne 1. 7. 1966 a dne 1. 9. 1971 byla zrušena účinností vyhlášky ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 72/1971 Sb., o zdravotnických pracovnících a jiných pracovnících ve zdravotnictví. Ke zrušení vyhlášky došlo dne 1.9.1981 účinností vyhlášky ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 77/1981 Sb., o zdravotnických pracovnících a jiných pracovnících ve zdravotnictví. Vyhláška byla zrušena dne 30. 6. 2004 účinností vyhlášky č. 393/2004 Sb., kterou se zrušuje vyhláška č. 77/1981 Sb., o zdravotnických pracovnících a jiných pracovnících ve zdravotnictví. Tento předpis č. 393/2004 Sb. byl vydán podle zákona České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky. Předchozí čtyři vyhlášky upravovaly např. způsobilost zdravotnických pracovníků k výkonu povolání nebo další vzdělávání zdravotnických pracovníků.

Další z nejdůležitějších právních předpisů týkající se přípravy a poskytování ošetrovatelské péče je zákon č. 94/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností

---

10) VONDRÁČEK, L. *Právní předpisy nejen pro hlavní, vrchní, staniční sestry*. Praha: Grada Publishing a.s., 2004, s. 63.

souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních). Tento zákon upravuje vše, co se týká specifické skupiny poskytovatelů zdravotní péče při získávání způsobilosti k poskytování této péče a uznávání získané způsobilosti k vykonávání této péče. Mezi související podřízené předpisy k tomuto zákonu patří vyhláška č. 394/2004 Sb., vyhláška č. 423/2004 Sb., vyhláška č. 423/2004 Sb., vyhláška č. 470/2004 Sb., vyhláška č. 391/2005 Sb., vyhláška č. 39/2005 Sb., nařízení vlády č. 463/2004 Sb., sdělení vlády č. 321/2005 Sb. a nařízení vlády č. 533/2005 Sb.11)

V české republice bylo mimo jiné přijetí Úmluvy o lidských právech a biomedicíně ze dne 24. 6. 1998. Tato smlouva unifikuje principy a zásady, které jsou podmínkou pro poskytování kvalitní zdravotní péče s akcentací potřeby mezinárodní spolupráce, která byla k užítku celého lidstva.12)

Mezi důležité předpisy pro poskytování ošetrovatelské péče patří také zákon č. 40/1964 Sb. „občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Je to jeden ze základních zákonů České republiky, který obsahuje právní předpisy upravující práva i povinnosti fyzických i právnických, zejména v oblasti majetkových vztahů, a vztahy vyplývající z práva na ochranu osobnosti. Zákon č. 65/1965 Sb, zákoník práce s účinností 1. 1. 1965, zrušen i se souvisejícími předpisy dne 1. 1. 2007 účinností zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů upravuje práva i povinnosti zaměstnavatelů i zaměstnanců v oblasti pracovněprávních vztahů.13)

3.3 Kvalifikační příprava na sesterské povolání

S rozvojem lékařské vědy a s realizováním zásad socialistického zdravotnictví vznikla potřeba takových středních zdravotnických pracovníků, jejichž výchova by byla od začátku zaměřena na speciální úseky zdravotní péče. Zásadně byl tento fakt řešen v roce 1951, kdy bylo nově stanoveno jedenáct oborů středních zdravotnických pracovníků a síť zdravotnických škol s určením, které obory středních zdravotnických pracovníků budou jednotlivé školy vychovávat. Od roku 1951, kdy byly dány předpoklady pro stabilizaci sítě zdravotnických škol došlo do roku 1970 jen k menším změnám. Několik škol bylo zrušeno, u některých byl zvýšen počet oborů středních zdravotnických pracovníků. V průběhu dvaceti let se také

---

11) Zákony na webu, <http://www.zakonynawebu.cz/>

12) VONDRÁČEK, L. *Právní předpisy nejen pro hlavní, vrchní, staniční sestry*. Praha: Grada Publishing a.s., 2004, s. 10.

13) Zákony na webu, <http://www.zakonynawebu.cz/>

měnil úřední název škol v tomto pořadí: 1. Sociálně zdravotní škola, 2. Vyšší zdravotní škola, 3. Zdravotnická škola, 4. Střední zdravotnická škola. Na středních zdravotnických školách se připravovaly všechny kategorie tzv. středního zdravotnického personálu, např. vedle sester také různé typy laborantů, rehabilitační pracovníci, dietní sestry, ženské sestry apod. Co se týká oboru zdravotní sestra, délka studia byla dva nebo čtyři roky a pracovní zaměření se orientovalo na preventivně léčebnou péči v lůžkových a terénních zdravotnických a lázeňských zařízeních. V rámci vývoje obsahu vzdělávání bylo prvořadým úkolem prohloubení ideově politické výchovy. Do výuky byly v roce 1960 zařazeny nové předměty: občanská nauka a výrobní práce v průmyslových a zemědělských závodech. Pro zvýšení vzdělanosti budoucích středních zdravotnických pracovníků byl posílen také podíl všeobecně vzdělávacích předmětů. V odborné i praktické výuce se prohloubila výuka o prevenci. Odborná teoretická výuka dostala sloučením předmětů oproti minulosti syntetizující charakter, který je přiměřenější věku studujících. V průběhu dalších pěti let byly učební plány i osnovy upřesňovány a v roce 1965 byly vydány nové, vcelku vyhovující učební plány i osnovy. Ze všech úprav jasně vyplývá snaha vychovat všestranně vzdělaného a odborně zdatného středního zdravotnického pracovníka.14)

Koncem roku 1990 byl schválen návrh nového systému zdravotní péče v České republice. Nastalo období reformy v přípravě pracovníků pro systém zdravotní péče.

Zásadní změnou v klinických oborech je přechod k přípravě všeobecné sestry. K 1. září 1992 skončily obory zdravotní sestra a dětská sestra a zrodil se pouze jeden typ sestry – všeobecná sestra, a to jak ve čtyřletém, tak dvouletém pomaturitním kvalifikačním studiu s postupným přechodem k dvouletému studiu. V obsahu ošetrovatelských předmětů byla začala být mnohem více akcentována orientace na individuální práci sestry s nemocným a jeho zdravotní i psychosociální problematiku, než na pouhý nácvik ošetrovatelských úkonů. Důraz začalo být kladen na nácvik komunikativních dovedností a rozvoj empatie sestry. Praktické vyučování bylo rozšířeno a zaměřeno podstatně více na rozvoj dovedností v aktivní ošetrovatelské péči a rozvoj samostatnosti sestry.15)

Zákon č. 171/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o

---

14) WILTŠCHOVÁ, M. Vývoj základního vzdělání středních zdravotnických pracovníků – (1874-1970), *Zdravotnická pracovnice*, 1971, roč. 31, č. 2 (suplementum), s. 2-10.

15) STAŇKOVÁ, M. Připravujeme reformu zdravotnického školství. *Sestra*, 1991, roč. 1, č. 1, s. -

soustavě základních a středních škol (školský zákon) umožňuje získávat v profesní přípravě, střední odborné vzdělání, které se týká nižších zdravotnických pracovníků, dále výše zmiňované, úplné střední odborné vzdělání, ale i vyšší odborné vzdělávání na středních odborných školách, tedy specializace pro vybrané obory. Předpokládalo se a předpokládá nadále se, že systém vyššího odborného vzdělání zůstane otevřen a další specializace se budou vytvářet podle potřeb měnící se zdravotnické praxe.

V reformě zdravotnického školství došlo ke zkvalitnění obsahové přípravy v jednotlivých oborech ve srovnání s vyspělým světem, v klinických oborech ke zkvalitnění z hlediska teoreticko-praktické průpravy v aplikované psychologii, sociologii a etice, došlo k posunutí začátku profesní přípravy do sociálně zralejších skupin mládeže, bylo umožněno, aby zdravotnické školy poskytovaly tři stupně profesní přípravy: střední odborné vzdělání, úplné střední odborné vzdělání, vyšší odborné vzdělání a došlo k zavádění u vybraných oborů bakalářského studia.16)

3.4 Univerzitní studium sester

V roce 1960 a 1961 bylo pro sestry – odborné učitelky na středních zdravotnických školách otevřeno v Praze na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy čtyřleté kombinované studium ošetřovatelství. V roce 1963 a 1965 bylo otevřeno studium ošetřovatelství v kombinaci s psychologií, délka studia byla pět let. V roce 1971, 1972, 1974, 1976 a 1978 bylo otevřeno studium ošetřovatelství v kombinaci s pedagogikou, na délku studia šesti let. V roce 1983 a 1985 následovala změna na denní studium s názvem Učitelství odborných předmětů na SZŠ. V roce 1992 je studium uskutečňováno na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy Ústavem teorie a praxe ošetřovatelství.17)

Rovněž v roce 1992 došlo k historické chvíli, kdy sestry poprvé vstoupily jako studentky na lékařské fakulty ve svém vlastním oboru. Na několika lékařských fakultách se otevřelo 3-4leté bakalářské studium ošetřovatelství jako ucelenou část vysokoškolského studia. Tím byla dána možnost všem zdravotním sestřám, aby si prohloubily a rozšířily dosavadní vzdělání a dovednosti, a posléze i všem maturantům v jiných oborech k rekvalifikaci v oboru ošetřovatelství. Jedná se o studium široce orientované k ošetřovatelství – nelze ho chápat jako specializovaně zaměřené na úzký úsek ošetřovatelské praxe. Cílem bakalářského studia je příprava

---

16) STAŇKOVÁ, M. Připravujeme reformu zdravotnického školství. *Sestra*, 1991, roč. 1, č. 1, s. -

17) Poznámky z prezentace Doc. MUDr. Jiřího Neuwirtha, CSc. Studentská konference ÚTPO 23. 11. 2007

kvalitní, vzdělané sestry pro potřeby budoucího zdravotnictví.

U bakalářského programu proto těžiště v medicínských a ošetrovatelských předmětech.18),19)

3.5 Specializační vzdělávání sester v péči o onkologicky nemocné

Vzhledem k tomu, že se na konci padesátých let ukázalo, že základní profesní příprava pro další praxi nestačí a protože nebylo možné ji zásadně změnit, vynutila si praxe v roce 1960 vznik středisk pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků, a to v Brně a v Bratislavě. Institute zaměřily svou pedagogickou práci na specializační studium sester v řadě oborů a na svou dobu byly velmi pokrokové. V Brně byla výuka zahájena 1. 1. 1961, v roce 1965 došlo ke změně názvu instituce na Ústav pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků. 1. 1. 1986 se název změnil na Institut pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků, v roce 1991 na Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví a v roce 1993 na konečný název Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů.20)

Vzdělávání onkologických sester v České republice

Od vydání vyhlášky 72/1971 Sb., o zdravotnických pracovnících a jiných odborných pracovnících ve zdravotnictví byla možnost dalšího vzdělávání formou pomaturitního specializačního studia dána pouze vrchním sestřím a jejich kádrovým rezervám. Absolvováním studia získaly specializaci v úseku práce ošetrovatelská péče o dospělé.

Vydáním vyhlášky 77/1981 Sb., o zdravotnických pracovnících a jiných odborných pracovnících ve zdravotnictví bylo pomaturitní specializační studium členěno na interní a chirurgické obory a bylo již umožněno i staničním sestřím. Onkologické sestry byly zařazovány do studia v interních oborech. Náplň studia byla orientována na ošetrování nemocných v interních oborech, a problematice klinické onkologie byla věnována jen nepatrná část. Šlo pouze o jednu přednášku lékaře, na niž navazovala sestra se specifitou ošetrování nemocných s onkologickým onemocněním. Přednášky byly doplněny exkurzí na onkologické pracoviště.21)

---

18) ŠKUBOVÁ, J. Škola začala jinak. *Sestra*, 1992, roč. 2, č. 5, s. 2-3.

19) ŠKUBOVÁ, J. První bakalářky. *Sestra*, 1993, roč. 3, č. 1, s. 2-3.

20) Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, <http://www.nconzo.cz/>

21) ROZSYPALOVÁ, M., STAŇKOVÁ, M. a kol. *Ošetrovatelství I/1*. Praha: Informatorium, 1996, s. 19

První sestry, kterým bylo umožněno studovat onkologickou problematiku, byly sestry z center klinické onkologie, pro něž bylo na základě schválení ministerstva zdravotnictví koncipováno studium formou dlouhodobé přípravy zdravotních sester pro práci na poliklinickém oddělení klinické onkologie. Studium bylo realizováno v Institutu pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků v Brně v letech 1982-1992. Počet absolventů za toto období byl 96.

V druhé polovině 80. let se začaly ve větší míře objevovat snahy o prosazení změn v pomaturitním specializačním studiu, především jeho užšího zaměření. Důležitou roli zde sehrály Brněnské onkologické dny, v jejichž rámci probíhaly konference SZP, jež daly vznik onkologické sekci při české společnosti sester. Na každoročně pořádaných konferencích byly opakovaně vznášeny dotazy na možnost zaměření pomaturitního specializačního studia na klinickou onkologii.

Snahou onkologických sester podporovaných onkologickou sekcí došlo k tomu, že ministerstvo zdravotnictví uznalo potřebu úzce zaměřeného specializačního studia a od roku 1991 byla vytvořena možnost studovat specializaci v úseku klinická onkologie. Výuka probíhala od roku 1992 do roku 2002. podobně jako v jiných předmětech byla část studia stejná. Jednalo se o předměty: teorie ošetrovatelství, psychologie, organizace a řízení a ekonomika zdravotnictví a čtvrtým předmětem byla speciální péče v klinické onkologii. Studium trvalo 2 roky a počet absolventů za desetileté období byl 136.

Od roku 1992 spadá studium pod Evropskou onkologickou sesterskou společnost (EONS), studium má modulový systém. Modul základní je zaměřený na roli sestry specialistky, modul odborný je zaměřen na prevenci, diagnostiku, léčbu a komplikace. Modul speciální je zaměřen na výzkum, paliativní péči, ošetrovatelskou péči o pacienta se stomií a ošetrovatelskou péči o hematoonkologického pacienta. Studium trvá 2 roky, v roce 2006 je počet absolventů 48.

S postupným získáváním nových poznatků z řízení ošetrovatelské péče docházelo k aktualizaci výukového programu tak, aby absolventky specializačního studia byly seznámeny s moderními trendy obecně, a také v aplikaci na klinickou onkologii. Onkologii přednáší jak lékaři, tak sestry, často ve společném výukovém bloku a v těsném spojení teorie a praxe. V průběhu celého studia je kladen důraz na realizaci ošetrovatelského procesu v péči onkologicky nemocné a na vytváření podmínek pro zajištění kvalitní ošetrovatelské péče. Velký důraz je kladen na praktická cvičení na onkologických pracovištích. Je snahou dostat nemocného do

středu pozornosti a při ošetrovatelské péči vycházet důsledně z jeho bio-psycho-sociálních potřeb. Zdůrazňuje se nutnost získat nemocného k aktivní spolupráci.

Z kurzu vycházejí sestry specialistky ošetrovatelské péče v onkologii, v oboru, který se velmi dynamicky rozvíjí. Tyto sestry by měli hrát na svém pracovišti následující role: být odborníkem na ošetrovatelskou péči o onkologicky nemocné, být iniciátorem všech pozitivních změn, které zlepší péči o onkologicky nemocné, být konzultantem pro nemocné, jejich příbuzné i pro své kolegyně a rozvíjet činnosti v oblasti výzkumu.

Vzdělávání onkologických sester prodělává v současné době bouřlivý vývoj. Cílem je co nejvyšší počet sester specialistek na onkologických pracovištích, ale i na běžných odděleních, kde se onkologicky nemocní často vyskytují. Jen vyšší počet kvalifikovaného personálu může přinést novou kvalitu do jejich ošetřování.^{22),23)}

3.6 Vývoj sesterských organizací se zaměřením na péči o onkologicky nemocné

Po dlouhou dobu nesměly československé sestry, podobně jako jiné profesní či zájmové skupiny, založit vlastní profesní organizaci. Všechny byly sdruženy v Revolučním odborovém hnutí, které zcela formálně hájilo „zájmy všech pracujících“. Teprve v roce 1973 se nakonec progresivním představitelkám československých sester podařilo založit Československou společnost sester (ČSS), která navázala na tradice Spolku diplomovaných sester (SDS). Tato nová organizace začala velmi aktivně pracovat. Československá společnost sester sdružovala národní sesterské společnosti – Českou společnost sester a Slovenskou společnost sester, které měly společný federální výbor. Společnost se zabývala výhradně odbornou problematikou. Organizovala desítky pracovních dnů, odborných konferencí a symposií sester, snažila se ovlivnit ošetrovatelské vzdělání a podporovat ošetrovatelský výzkum, i když to v době totalitního režimu, který nastal po sovětské okupaci, vůbec nebylo snadné. Nemohla ale pracovat jako samostatná organizace, byla součástí Československé lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně (JEP). V roce 1982 byla Československá společnost sester přijata do Mezinárodní rady sester (ICN). Samostatnou organizací se stala v roce 1990.

Československé sestry měly také svůj odborný časopis Zdravotnická

---

22) VORLÍČKOVÁ, H. Vzdělávání onkologických sester v ČR. *Onkologická péče*, 1997, roč. 1, č. 1, s. 4-5.

23) NCONZO, p. Havelková, tel. 543 559 528

pracovnice, který vznikl v roce 1951 jako časopis odborový, ale postupem času se stával časopisem více odborným. V roce 1970 byl doplněn pravidelnou vědeckovýzkumnou přílohou Československé ošetrovatelství, v níž byly publikovány výsledky výzkumných prací, teoretické statě apod., které byly často využívány při odborných seminářích sester organizovaných na různých zdravotnických pracovištích. V roce 1991 byl časopis Zdravotnická pracovnice novým odborným časopisem Sestra.

V roce 1991 vzniká Česká asociace sester (ČAS). Česká asociace sester je odborná, stavovská dobrovolná, nezisková, nepolitická organizace s právní subjektivitou. Je to největší odborná profesní organizace sester a jiných odborných pracovníků. Sdružuje sestry a další kategorie středních zdravotnických pracovníků organizované do jednotlivých sekcí a regionů.^{24),25)}

V druhé polovině 80. let se začaly ve větší míře objevovat snahy o prosazení změn v pomaturitním specializačním studiu, především jeho užšího zaměření. Důležitou roli zde sehrály Brněnské onkologické dny, v jejichž rámci probíhaly konference SZP, jež daly vznik onkologické sekci při české společnosti sester.

Dne 4. 2. 2000 došlo ke sloučení ČAS a ČSS.²⁶⁾

V rámci sdružení Profesní a odborové Unie zdravotnických pracovníků Čech, Moravy a Slezka vznikla v roce 2001 Onkologická sekce. Její předsedkyní a zároveň zakladatelkou je Lenka Polášková-Rafajová.²⁷⁾

Cílem onkologických sekcí je pravidelné setkávání onkologických sester v rámci pořádání sjezdů a konferencí.

4 Rozbor vybraných kapitol českých učebnic ošetrovatelství

4.1. Definice a cíle ošetrovatelství

Vzhledem k časovému rozmezí let 1960 – 2004, které sleduji ve svém výzkumu začínám obdobím sedmdesátých let minulého století. V souvislosti s postupným vývojem ošetrovatelské péče se měnily současně i definice a cíle ošetrovatelství. Záměrem této kapitoly je poskytnout obraz o proměnách ve

---

24) ROZSYPALOVÁ, M., STAŇKOVÁ, M. a kol. *Ošetrovatelství I/I*. Praha: Informatorium, 1996, s. 19.

25) Česká asociace sester, http://www.cnaa.cz/o_spolecnosti.php

26) VORLÍČKOVÁ, H. Vzdělávání onkologických sester v ČR. *Onkologická péče*, 1997, roč. 1, č. 1, s. 4-5.

27) FN u Svaté Anny, oddělení klinické a radiační onkologie, staniční sestra Lenka Polášková-Rafajová, tel. 543 183 088

vymezení okruhů ošetrovatelských kompetencí sester v českých učebnicích ošetrovatelství od roku 1960.

V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století jsme se nesetkali v učebnicích péče o nemocné s žádnou definicí nebo cílem ošetrovatelství či ošetrovatelské péče. Nýbrž s rolí a náplní práce zdravotních sester. Formulace v učebnici v roce 1966 a následně i v roce 1972 byla následovná: „*Velký podíl na budování socialistického zdravotnictví má zdravotní sestra. Pracuje ve všech oborech léčebně preventivní péče. Poskytuje odbornou ošetrovatelskou péči v zařízeních ambulantních i lůžkových. Je spolupracovnicí lékaře a podle jeho pokynů ošetřuje svěřené nemocné, pomáhá při vyšetřování a při lékařských výkonech. Při práci na závodech, při návštěvní službě ve městech i na venkově pomáhá vyhledávat osoby, které potřebují odborné lékařské vyšetření, popřípadě léčení. Soustavně sleduje zdravotní stav obyvatelstva, sociální a zdravotní podmínky jejich života. Při náhlých nehodách vždy poskytuje první pomoc. Zjistí-li kdekoli hygienické závady, sama je odstraňuje, pokud je to v jejích silách, nebo na ně upozorňuje a zprostředkovává nápravu. Zdravotní sestra se účastní i osvětové činnosti, to znamená, že šíří zásady zdravého života, a to jak v denní péči o jednotlivce, tak i na veřejnosti, a samozřejmě i osobním příkladem.*“²⁸⁾ (Rozsypalová, 1966)

V jiné učebnici péče o nemocné z roku 1970 jsme se setkali s formulací role a náplně práce sester takto: „*Zdravotní sestry pracují ve všech zařízeních léčebně preventivní péče, poskytují odbornou ošetrovatelskou péči jednak samostatně, jednak podle pokynů lékaře.*“²⁹⁾ (Pacovský, 1970)

V roce 1976 jsme se v učebnici *Základy ošetrování nemocných* setkali s definicí ošetrovatelství a ošetrovatelské péče, která byla formulována následovně:

„*Ošetrovatelství je integrovaná vědecká disciplína, jejímž hlavním posláním je vhodnými metodami systematicky a všestranně uspokojovat individuální potřeby člověka a pomáhat těm, kteří sami o sebe nemohou, neumějí nebo nechtějí pečovat.*“

„*Ošetrovatelská péče znamená realizaci ošetrovatelství (jako vědecké disciplíny) v praxi. Termín ošetrovatelství a ošetrovatelská péče lze považovat za totožný.*“³⁰⁾ (Pacovský, 1976)

---

28) ROZSYPALOVÁ, M. a kol. *Ošetrování nemocných*. Učební text pro I. a II. ročník středních zdravotnických škol, obor zdravotních sester. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, s. 9.

29) PACOVSKÝ, V., PETRÁŠEK, J. *Základy péče o nemocné*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970, s. 4.

30) PACOVSKÝ, V. *Základy ošetrování nemocných*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976, s. 3.

V roce 1983 byla definice komplexní ošetrovatelské formulována následně: „*Komplexní ošetrovatelskou péčí rozumíme takovou péči, která při aktivitě všech členů pracovního kolektivu umožňuje poskytovat nemocným všestrannou, plánovitou ošetrovatelskou péči, podle léčebně preventivního plánu stanoveného lékařem s porozuměním pro současný zdravotní stav a individuální potřeby nemocných. Znamená to, že poskytování ošetrovatelské péče vychází z vědeckých základů, humánního přístupu k nemocným a respektu v jejich lidskou důstojnost. Je vyjádřením aktivního postoje sester k morálním normám socialistické společnosti.*“ (IDVPZ, 1983)

„*Cílem ošetrovatelské péče je v pojetí komplexní ošetrovatelské péče především uspokojování potřeb nemocného člověka a nejen léčení samotné nemoci. Komplexní ošetrovatelská péče zahrnuje plnění všech potřeb nemocného, které vyplývají z jeho současného zdravotního stavu, a také uvědomělé uplatňování teoretických vědomostí a praktických zkušeností ve prospěch nemocného a to i tehdy, není-li obsažena v ordinaci lékaře.*“ 31) (IDVPZ, 1983)

V roce 1988 bylo ošetrovatelství definováno jako: „*Ošetrovatelství je samostatná vědecká disciplína zaměřená na aktivní vyhledávání a uspokojování potřeb nemocného a zdravého člověka v péči o jeho zdraví.*“ (Staňková, 1988)

„*Světová zdravotnická organizace formulovala tři hlavní cíle ošetrovatelství: upevňovat zdraví, navracet zdraví a zmírňovat utrpení nemocného člověka.*“32) (Staňková, 1988)

V roce 1994 bylo pojetí ošetrovatelství zformulováno takto: „*Ošetrovatelství je součástí moderně pojaté klinické medicíny. Jeho hlavním posláním je vhodnými metodami plánovitě a všestranně rozpoznávat a uspokojovat individuální potřeby člověka (především potřeby vzniklé v souvislosti s nemocí) a pomáhat těm, kteří sami o sebe nemohou, neumějí nebo nechtějí pečovat.*“ 33) (Pacovský, 1994)

Dále v tomtéž roce byla v jiné učebnici ošetrovatelství zformulována definice:

„*Ošetrovatelství je samostatný vědní obor, zabývající se všemi složkami ošetrování o trpícího člověka.*“ (Vučková, 1994)

„*Ústředním principem ošetrovatelství je pomoc ohroženému nebo*

---

31) *Vybrané kapitoly z předmětu komplexní ošetrovatelská péče.* Brno: IDVPZ, 1983, s. 7-8.

32) STAŇKOVÁ, M. *Ošetrovatelství I.* Praha: Avicenum, 1988, s. 21.

33) PACOVSKÝ, V. *Ošetrovatelská diagnostika: teorie a praxe.* Praha: Karolinum, 1994, s. 9.

nemocnému člověku při těch činnostech, které by mohl vykonávat sám, kdyby měl dostatečnou sílu, vůli nebo potřebné dovednosti.“ (Vučková, 1994)

„Ošetřovatelství má svou formu, obsah a cíl. Formou je systém, zaměřený na podporu zdraví, předcházení nemoci, navrácení zdraví a zmírnění utrpení člověka. Obsahem jsou všechny činnosti a jevy, směřující k prospěchu jedince, ke splnění (uspokojení) jeho tělesných, duševních a kulturně společenských potřeb. Tvoří podstatu ošetřovatelské teorie a praxe. Cílem je dosažení prožitku optimální pohody a pohodlí nemocného.“ 34) (Vučková, 1994)

V roce 1998 jsme se seznámili s formulací „Ošetřovatelství je systém typicky ošetřovatelských činností, týkajících se jednotlivce, rodin a skupin, který jim pomáhá, aby byli schopni pečovat o své zdraví a pohodu.“, klidného umírání a smrti.“ Hlavním cílem ošetřovatelství je vhodnými metodami systematicky a všestranně uspokojovat potřeby člověka ve vztahu k udržení jeho zdraví nebo potřeby vzniklé či pozměněné onemocnění.“35) (IDVPZ, 1998)

V roce 2004 v učebnici Základy ošetřovatelství je definice formulována podle SZO následovně: „Ošetřovatelství je systém typicky ošetřovatelských činností týkajících se jednotlivce, rodiny a celého společenství, v němž tito žijí, které jim pomáhá, aby byli schopni pečovat o své zdraví a pohodu.“ (Šamánková a kol, 2004)

„Pojetí českého Ošetřovatelství je v souladu s koncepcí SZO, a především se zaměřuje na: udržení a podporu zdraví; navrácení a rozvoj soběstačnosti; zmírnění utrpení nevyléčitelně nemocného člověka, zabezpečení klidného umírání a smrti; péči o rodinu nemocného, na zabezpečení kvalitní a kvalifikované péče v domácím prostředí, neopomíjí ani péči o pozůstalé.“ (Šamánková a kol., 2004)

Hlavní cíle ošetřovatelství jsou v této učebnici formulovány: „Pomáhat jednotlivci, skupině, rodinám v dosažení tělesného, duševního, sociálního zdraví a pohody; podpořit pozitivní přístup ke zdraví, tzn. Zapojit člověka do péče o vlastní zdraví; podporovat člověka v péči o sebe sama, pomáhat člověku najít cesty k posílení vlastních schopností péče o vlastní zdraví, o životní prostředí, pomoci najít správný životní styl; zaměřit se na prevenci onemocnění; snižovat negativní dopad onemocnění, předcházet komplikacím, zapojit celou rodinu do péče o jejího

---

34) VUČKOVÁ, J. Ošetřovatelství - I. : Pro první ročník středních zdravotnických škol. I. část. Praha: Fortuna, 1994, s. 7.

35) České ošetřovatelství 1: Koncepce českého ošetřovatelství. Základní terminologie. Brno: IDVPZ 1998, s. 6.

člena.“36) (Šamánková a kol., 2004)

4.2 Profesionální role sestry a její proměny

Každé povolání klade určité nároky na osobnost výkonného pracovníka a požaduje splnění svých specifických požadavků. Je přirozené, že i ošetrovatelství si od samého prvopočátku svého vývoje vytvářelo představu zcela konkrétního modelu osobnosti, v jejichž rukách bude ochrana ohroženého člověka.³⁷⁾

S jednotlivými vývojovými etapami ošetrovatelství se měnilo i pojetí role sestry jako ošetřující osoby. Pracovní náplň se za posledních padesát let neuvěřitelně změnila. V 60. a 70. letech byla v popředí sesterské práce především činnost pečovatelská, odborných prací vykonávaly sestry méně a všechny náročnější výkony prováděli sami lékaři, staniční či vrchní sestry. Řadová sestra u lůžka nemocného měla na starosti především tělesnou pohodu nemocného, stav nemocničního lůžka, zejména zda-li nemá žízeň, hlad a zda-li je suchý. Z odborných výkonů jí příslušelo rozdávat lékárnu a aplikovat i.m. Injekce. Injekce i.v. A infuze ještě v 70. letech aplikovali lékaři. Pacient byl ošetřen rychle a zručně, dostávalo se mu dostatečné odborné pozornosti, postrádal však společenskou pozornost a možnost osobní účasti na důležitých rozhodnutích. Od ošetrovatelky a sestry se požadovalo organizační zvládnutí provozu, perfektní praktická činnost, přesné plnění ordinací a pohotová asistence lékařů. V tomto období byly dávány návody „jak provádět hygienu“, nikoliv jak vyhovět nemocnému při mytí.

Výsledkem bylo potlačení jak sociální aktivity sestry, tak samostatnosti a svobody pacienta.³⁸⁾

V osmdesátých a devadesátých letech 20. století se činnosti sestry dělily na vlastní ošetrovatelskou péči, která zahrnovala vše, co sestra vykonávala přímo s nemocným nebo v jeho přítomnosti, např. úprava lůžka, hygienická úprava nemocného, podávání pokrmů, účast na odborných diagnostických a léčebných výkonech, rozhovorech s nemocnými, realizace rehabilitačních úkonů aj. Další částí byla přípravná práce, do které patřila příprava pomůcek k provedení výkonu u nemocného. S touto částí souvisela práce dokončovací, která zahrnovala úklid

---

36) ŠAMÁNKOVÁ a kol. *Základy ošetrovatelství pro studující lékařských fakult.* Praha: Karolinum, 2004, s. 23-24.

37) VUČKOVÁ, J. *Ošetrovatelství - I. : Pro první ročník středních zdravotnických škol. I. část.* Praha: Fortuna, 1994, s. 7.

38) ROZSYPALOVÁ, M., SVOBODOVÁ, H., ZVONÍČKOVÁ, M. *Sestry vzpomínají.* Praha: Grada Publishing, 2006, s. 48.

pomůcek, manipulace s ložním a osobním prádlem aj. Poslední částí byla administrativa. Pod vlivem rozvíjející se ošetrovatelské péče se nutně musel rozšiřovat i souhrn ošetrovatelských zásahů. V důsledku prudkého nárůstu ošetrovatelských postupů a zásahů docházelo k technizaci oboru. Nároky na manuální výkon personálu stoupaly, úroveň ošetrovatelské péče se hodnotila podle úrovně instrumentálních dovedností, praktický zásah se stal středem zájmu i cílem poskytované péče. Ošetrovatelství se na mnoho let zaměřilo na propracování technické stránky profese.^{39), 40)}

Ve dvacátých letech 20. a počátkem 21. století byla náplň práce rozdělena na základní ošetrovatelskou péči, která byla zaměřována na uspokojování základních potřeb člověka, kam patří hygiena, péče o lůžko, péče o výživu, vyprazdňování, spánek, odpočinek, ale i bezpečí nemocného, pocit jistoty, zajištění sociálního kontaktu apod. Ošetrovatelská péče se zaměřuje na uspokojování biopsychosociálních potřeb nemocných. Další náplní ošetrovatelského týmu je diagnosticko-terapeutická činnost, která zahrnuje práce spojené s přípravou a provedení různých vyšetření, včetně pozorování nemocného a jeho ošetření. Do terapeutické činnosti patří všechny úkony týkající se sledování stavu a léčení nemocného, měření fyziologických funkcí, podávání léků aj. Administrativní práce jako další náplň ošetrovatelské péče zahrnují vedení dokumentace, vyplňování žádanek na vyšetření aj. Jako poslední náplní jsou přípravné a dokončovací práce, jsou to činnosti spojené s přípravou ošetrovatelských, diagnostických a léčebných výkonů, péče o pomůcky včetně desinfekce, sterilizace, doplňování materiálů apod.⁴¹⁾

Zároveň dochází k rozvoji formulací, plánování a realizaci ošetrovatelského procesu. Ošetrovatelský proces zahrnuje sběr základních informací o nemocném, který nazýváme ošetrovatelskou anamnézou. Dále stanovení ošetrovatelských diagnóz, což je zformulovaný problém nemocného. Poté dochází k plánování ošetrovatelské péče, jejím cílem je odstranění či zmírnění problémů nemocného. Následuje realizace ošetrovatelské péče, která zahrnuje provedení ošetrovatelských činností podle plánu a provedení ordinací lékaře a poslední fází je zhodnocení, zda-li

---

39) PACOVSKÝ, V. *Základy ošetrování nemocných*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976, s. 28-29.

40) VUČKOVÁ, J. *Ošetrovatelství - I. : Pro první ročník středních zdravotnických škol. I. část*. Praha: Fortuna, 1994, s. 7.

41) ROZSYPALOVÁ, M., STAŇKOVÁ, M. a kol. *Ošetrovatelství I/I*. Praha: Informatorium, 1996, s. 38-39.

jsme dosáhli vyřešení problémů nemocného, či ne, a co tedy změnit a naplánovat jinak.42)

Současnost chce v roli sestry vidět vzdělanou, mravně vyspělou moderní ženu a žádá o ní vysokou míru profesionálního chování. Základním znakem profesionálního chování sestry je jednoznačná orientace na pacienta a její konkrétní podoba – důsledná a aktivní spolupráce s ním.43)

4.3 Péče o onkologicky nemocné

V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století byla péče o onkologicky nemocné v učebnicích ošetrovatelství popisována v rámci péče o nemocné na jednotlivých odděleních, např. ošetřování při sněti prsu patřící do kapitoly Péče o nemocné na chirurgickém oddělení.44)

V devadesátých a dvacátých letech 20. století byla součástí některých učebnic ošetrovatelství samostatná kapitola týkající se ošetřování onkologicky nemocných.

Tato kapitola obsahovala anatomicko-fyziologické poznámky, hlavní příznaky nádorového onemocnění, psychologické a etické problémy při ošetřování onkologicky nemocných, léčbu onkologicky nemocných, speciální ošetrovatelskou péči o nemocné s některými onkologickými chorobami.45)

Jiná učebnice rozdělila organizaci, systém práce a zvláštnosti ošetrovatelské práce na vybraných úsecích léčebně preventivní péče. Jedním z úseků bylo onkologické oddělení. Tato kapitola se zabývala právě organizací a systémem práce sestry na tomto oddělení, ale i způsoby léčení, psychosociálními aspekty ošetrovatelství na onkologickém oddělení a základními principy ošetrovatelské péče o děti s fatálními nemocemi a o umírající děti.46)

S kapitolou ošetřování onkologicky nemocných jsme se dále setkali v učebnici ošetrovatelství v roce 1998, která obsahuje kapitoly totožné jako učebnice z roku 1982.47)

---

42) NEJEDLÁ, M., SVOBODOVÁ, H., ŠAFRÁNKOVÁ, A. *Ošetrovatelství III/1- pro 3. ročník středních zdravotnických škol a vyšší zdravotnické školy*. Praha: Informatorium, 2004, s. 15.

43) VUČKOVÁ, J. *Ošetrovatelství - I. : Pro první ročník středních zdravotnických škol. I. část*. Praha: Fortuna, 1994, s. 7.

44) BAREŠOVÁ, M. a kol. *Péče o nemocné*. Učební text pro III. a IV. ročník středních zdravotnických škol obor zdravotních sester. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s.233

45) NEUWIRTH, J., FIFNEROVÁ, G. *Teorie ošetřování nemocných*. Praha: Avicenum, 1982, s.199-210

46) ŠIMŮRKOVÁ, C a kol. *Ošetrovatelství I*. Praha: Avicenum, 1985, 409-416.

47) NEUWIRTH, J., FIFNEROVÁ, G. *Ošetrovatelství II – pro střední zdravotnické školy*. Praha: Informotium, 1998, s.183 – 195

5 Analýza článků zaměřených na problematiku ošetřování onkologicky nemocných v českých sesterských časopisech

5.1 Výčet sledovaných oblastí obsažených v protokolech

Souhrn celého sledovaného období jsem pro potřeby sekundární analýzy rozdělila do pětiletých cyklů z důvodu vysoké rozdílnosti množství publikovaných článků v jednotlivých letech. Pětileté cykly přehledněji zobrazí proměny v obsahu článků popisujících ošetrovatelskou péči o onkologicky nemocné.

Období 1960 – 1964

Počet článků

V období od roku 1960 do roku 1964 bylo celkem vydáno v seriálové publikaci Zdravotnická pracovnice pouze 8 článků. V roce 1960 byl vydán 1 článek; v roce 1961 byl vydán rovněž 1; v roce 1962 opět 1; v roce 1963 nebyl vydán žádný článek a v roce 1964 bylo vydáno 5 článků.

Pracovní zařazení autorů

Ve sledovaném pětiletém období jsou autory článků pouze lékaři. Ti jsou autory 4 článků, u ostatních 4 článků není pracovní zařazení uvedeno.

Pracoviště autorů

U autorů 4 článků je uvedeno onkologické pracoviště, u 1 autora radiologické pracoviště a u autorů ostatních 3 článků není pracoviště uvedeno.

Sledované oblasti a míra zaměření popisu článků

Lékařské diagnostické postupy popisuje zcela 1 článek, převážně nebo z velké části je popisují 2 články a nepopisuje je článků 5. Lékařské terapeutické postupy popisuje zcela 1 článek, převážně nebo z velké části je popisují 3 články a nepopisují je 4 články. Ošetrovatelské diagnózy, techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie, ošetrovatelské postupy v rámci somatické o pacienta ani ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče nepopisuje všech 8 článků. Osvětu a prevenci popisují zcela 3 články a nepopisuje je 5 článků.⁴⁸⁾

---

48) viz příloha č. 3, protokoly č. 1-8, příloha č. 4, tabulka č. 1.

Období 1965 – 1969

Počet článků

V období od roku 1965 až do roku 1969 bylo celkem vydáno v seriálové publikaci Zdravotnická pracovnice 5 článků. V roce 1965 byl vydán 1 článek; v roce 1966 nebyl vydán žádný článek; v roce 1967 byly vydány 2 články; v roce 1968 nebyl vydán žádný článek a v roce 1969 byl vydán 1 článek.

Pracovní zařazení autorů

Ve sledovaném období jsou autory článků jak lékaři, ale i sestry. Autoři 3 článků jsou lékaři a autory 2 článků jsou sestry.

Pracoviště autorů

U autorů 2 článků je uvedeno onkologické pracoviště, u autora 1 článků OÚNZ pracoviště, u autora 1 článku radiologické pracoviště a u autora 1 článku není pracoviště uvedeno.

Sledované oblasti a míra zaměření popisu článků

Lékařské diagnostické postupy popisují převážně nebo z velké části 2 články, okrajově je popisuje 1 článek a nepopisuje je 2 články. Lékařské terapeutické postupy převážně nebo z velké části popisují 2 články, okrajově je popisuje 1 článek a nepopisují je 2 články. Ošetřovatelské diagnózy a techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie nepopisuje všech 5 článků. Ošetřovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisuje zcela 1 článek, převážně nebo z velké části je popisuje 1 článek a nepopisují je 3 články. Ošetřovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta popisuje okrajově 1 článek, nepopisují je 4 články. Osvětu a prevenci popisuje zcela 1 článek, převážně nebo z velké části je popisují 2 články a nepopisují je dva články. 49)

---

49) viz příloha č. 3, protokoly č. 9-13.
příloha č. 4, tabulka č. 2

Období 1970 – 1974

Počet článků

V období od roku 1970 do roku 1974 bylo celkem vydáno v seriálové publikaci Zdravotnická pracovnice 6 článků. V roce 1970 byly vydány 2 články; v roce 1971 žádný článek; v roce 1972 byly vydány 2 články; v roce 1973 článek 1 a v roce 1974 rovněž 1 článek.

Pracovní zařazení autorů

V tomto pětiletém období jsou autory článků pouze lékaři, a to autoři 3 článků. U ostatních 3 článků není uvedeno pracovní zařazení autora.

Pracoviště autorů

U autora 1 článku je uvedeno onkologické pracoviště, u autora 1 článku je uveden výzkumný ústav hygieny, u autora 1 článku gynekologicko-porodnické pracoviště a autora 1 článku je uveden ústav pro další vzdělávání SZP, u kterého ale není uvedeno pracovní zařazení. U ostatních 2 článků není pracoviště uvedeno.

Sledované oblasti a míra zaměření popisu článků

Lékařské diagnostické postupy popisuje převážně nebo z velké části 3 články, okrajově je popisuje 1 článek a nepopisují je 2 články. Lékařské terapeutické postupy popisuje okrajově 1 článek a nepopisuje je 5 článků. Ošetřovatelské diagnózy nepopisuje všech 6 článků. Techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisuje převážně nebo z velké části 1 článek a nepopisuje je 5 článků. Ošetřovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisuje okrajově 1 článek a nepopisuje je článků 5. Ošetřovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta nepopisuje všech 6 článků v uvedeném období. Osvětu a prevenci popisuje všech 6 článků, z nichž okrajově je popisují 2 články a z velké části je popisují 4 články.⁵⁰⁾

---

50) viz příloha č. 3, protokoly č. 14-19.
příloha č. 4, tabulka č. 3

Období 1975 – 1979

Počet článků

V období od roku 1975 do roku 1979 bylo celkem vydáno v seriálové publikaci Zdravotnická pracovnice 12 článků. V roce 1975 byly vydány 2 články; v roce 1976 4 články; v roce 1977 byly vydány 2 články; v roce 1978 rovněž 2 články a v roce 1979 byly vydány opět 2 články.

Pracovní zařazení autorů

V tomto pětiletém období jsou autory článků lékaři i sestry. Autory 6 článků jsou lékaři, autory 5 článků sestry a u jednoho článku není uvedeno pracovní zařazení ani pracoviště autora.

Pracoviště autorů

U autorů 2 článků je uvedeno pracoviště interního lékařství, u autorů 2 článků je uvedeno stomatologické pracoviště, u autora 1 článku onkologické pracoviště, u autora 1 článku radiologické pracoviště, u autora 1 článku radioterapeutické pracoviště, u autora 1 článku pracoviště nukleární medicíny a u autorů 3 článků není pracoviště uvedeno.

Sledované oblasti a míra zaměření popisu článků

Lékařské diagnostické postupy popisuje zcela 1 článek, převážně nebo z velké části je popisuje 1 článek, okrajově je popisují 2 články a nepopisuje je 8 článků. Lékařské terapeutické postupy popisují zcela 2 články, převážně nebo z velké části je popisuje 1 článek, okrajově je popisuje rovněž 1 článek a nepopisuje je 8 článků. Ošetrovatelské diagnózy nepopisuje všech 12 článků. Techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisuje převážně nebo zcela 1 článek, okrajově je popisuje také 1 článek a nepopisuje je 9 článků. Ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisují převážně nebo z velké části 3 články a nepopisuje článků 9. Ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta popisují 2 články zcela, převážně nebo z velké části je popisují 3 články a nepopisuje je 7 článků. Osvětu a prevenci popisuje zcela 1 článek, převážně nebo z velké části je popisuje rovněž 1 článek a nepopisuje je 10 článků.⁵¹⁾

---

51) viz příloha č. 3, protokoly č. 20-31.
příloha č. 4, tabulka č. 4

Období 1980 – 1984

Počet článků

V období od roku 1980 do roku 1984 bylo celkem vydáno v seriálové publikaci Zdravotnická pracovnice 7 článků. V roce 1980 nebyl vydán žádný článek; v roce 1981 byly vydány 2 články; v roce 1982 byl vydán 1 článek; v roce 1983 články 2 a v roce 1984 byl vydán 1 článek.

Pracovní zařazení autorů

V tomto pětiletí jsou autory 2 článků lékaři, autory 4 článků sestry a autory 1 článku je lékař a sestry.

Pracoviště autorů

U autorů 2 článků je uvedeno onkologické pracoviště, u autorů dalších 2 článků je uvedeno otolaryngologické pracoviště, u autora 1 článku pracoviště gynekologicko-porodnické, u autora 1 článku pracoviště stomatologické a u autora posledního článku pracoviště dětské kliniky.

Sledované oblasti a míra zaměření popisu článků

Lékařské diagnostické postupy nepopisuje všech 7 článků. Lékařské terapeutické postupy popisují převážně nebo z velké části 2 články a nepopisuje je 5 článků. Ošetřovatelské diagnózy nepopisuje všech 7 článků. Techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisuje 1 článek převážně nebo z velké části a nepopisuje je 6 článků. Ošetřovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisuje 1 článek zcela, 2 články je popisují převážně nebo zcela a nepopisují je 4 články. Ošetřovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta popisují zcela 2 články, převážně nebo z velké části je popisují také 2 články a nepopisují je 3 články. Osvětu a prevenci popisuje jeden článek zcela a nepopisuje je 6 článků.⁵²⁾

---

52) viz příloha č. 3, protokoly č. 32-38.
příloha č. 4, tabulka č. 5

Období 1985 – 1989

Počet článků

V období od roku 1985 do roku 1989 bylo celkem vydáno v seriálové publikaci Zdravotnická pracovnice 53 článků. V roce 1985 byly vydány 3 články; v roce 1986 byly vydány 4 články; v roce 1987 článků 12; v roce 1988 bylo vydáno 10 článků a v roce 1989 bylo vydáno 24 článků.

Pracovní zařazení autorů

V tomto pětiletém období jsou autory 11 článků lékaři, autory 30 článků sestry, autory 8 článků lékař/i a sestra/y, autory 6 článků jsou psychologové a autor 1 článku nebyl uveden.

Pracoviště autorů

U autorů 22 článků je uvedeno onkologické pracoviště, u autorů 5 článků je uvedeno radioterapeutické pracoviště, u autorů 4 článků pracoviště dětské onkologie, u autorů 3 článků pracoviště chirurgické, u autorů 3 článků institut pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů, u autorů 2 článků stomatologické pracoviště, u autorů 2 článků pracoviště ženské kliniky, u autorů 2 článků pracoviště gerontologie a geriatric, u autora 1 článku OÚNZ pracoviště, u autora 1 článku katedra psychologie, u autora 1 článku střední zdravotnická škola, u autora 1 článku pracoviště ORL, u autora 1 článku pracoviště gynekologicko-porodnické, u autora 1 článku pracoviště ortopedické, u jednoho článku pracoviště FNŠP, u autorů 1 článku je uvedeno pracoviště interního lékařství, pracoviště onkologické a chirurgické. U autorů 1 článku je uvedeno pracoviště onkologické a pracoviště interního lékařství.

Sledované oblasti a míra zaměření popisu článků

Lékařské diagnostické postupy popisují zcela 2 články, převážně nebo z velké části je popisují 3 články, okrajově 1 článek a nepopisuje tyto lékařské postupy 47 článků. Lékařské terapeutické postupy popisují zcela 2 články, převážně nebo z velké části je popisuje 6 článků, okrajově 10 článků a nepopisuje tyto lékařské postupy 35 článků. Ošetrovatelské diagnózy nepopisuje všech 53 článků. Techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisuje 4 články zcela, 8 článků je popisuje převážně nebo z velké části, 3 články okrajově a nepopisuje tyto sesterské techniky 38 článků. Ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienty popisují zcela

2 články, převážně nebo z velké části je popisuje 19 článků, okrajově je popisují 2 články a nepopisují tyto postupy 30 článků. Ošetřovatelské postupy v rámci psychosociální péče popisuje zcela 13 článků, převážně nebo z velké části je popisuje 17 článků, okrajově je popisují 2 články a nepopisuje tyto ošetřovatelské postupy 19 článků. Osvětu a prevenci popisují zcela 2 články, převážně nebo z velké části je popisuje 1 článek a nepopisuje osvětu a prevenci 51 článků.⁵³⁾

---

⁵³⁾ viz příloha č. 3, protokoly č. 39-91.
příloha č. 4, tabulka č. 6-10.

Období 1990 – 1994

Počet článků

V období od roku 1990 do roku 1994 bylo celkem vydáno v seriálové publikaci Zdravotnická pracovnice a v seriálové publikaci Sestra 30 článků. V roce 1990 bylo vydáno 6 článků; v roce 1991 bylo vydáno 14 článků; v roce 1992 článek 1; v roce 1993 článků 7 a v roce 1994 byly vydány 2 články.

Pracovní zařazení autorů

V tomto pětiletém období je autor 1 článku lékař, autory 14 článků sestry, autory 9 článků lékař/i a sestra/y, autory 3 článků jsou psychologové, autory 1 článků je sestra a psycholog a autoři 2 článků nejsou uvedeni.

Pracoviště autorů

U autorů 11 článků je uvedeno onkologické pracoviště, u autorů 5 článků je uvedeno gynekologicko-porodnické pracoviště, u autorů 4 článků radioterapeutické pracoviště, u autorů 4 článků pracoviště interního lékařství, u autora 1 článku je uvedeno pracoviště pedagogické fakulty, u autora 1 článku hematologické pracoviště, u autora 1 článku pracoviště kožního lékařství, u autora 1 článku dětské pracoviště, u autora 1 článku pracoviště klinické radiologie a onkologie a u autorů 2 článků není pracoviště uvedeno.

Sledované oblasti a míra zaměření popisu článků

Lékařské diagnostické postupy popisují zcela 2 články, převážně nebo z velké části 2 články, okrajově je popisuje 1 článek a nepopisuje tyto lékařské postupy 25 článků. Lékařské terapeutické postupy popisují zcela 3 články, převážně nebo z velké části je popisuje 7 článků, okrajově článek 1 a nepopisuje tyto lékařské postupy 19 článků. Ošetrovatelské diagnózy nepopisuje všech 30 článků. Techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisuje 1 článek zcela, 5 článků je popisuje převážně nebo z velké části, 1 článek je popisuje okrajově a 23 článků tyto sesterské techniky nepopisuje. Ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisují zcela 3 články, převážně nebo z velké části 10 článků, okrajově 1 článek a nepopisuje tyto ošetrovatelské postupy 16 článků. Ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta popisuje zcela 5 článků, 8 článků je popisuje převážně nebo z velké části, 1 článek je popisuje okrajově a nepopisuje tyto

ošetřovatelské postupy 16 článků. Osvětu a prevenci popisují převážně nebo z velké části 3 články, okrajově je a nepopisuje tuto sledovanou oblast 27 článků.⁵⁴⁾

---

⁵⁴⁾ viz příloha č. 3, protokoly č. 92-121.
příloha č. 4, tabulka č. 11-13.

Období 1995 – 1999

Počet článků

V období od roku 1995 do roku 1999 bylo celkem vydáno v seriálové publikaci Sestra 31 článků. V roce 1995 bylo vydáno 5 článků; v roce 1996 bylo vydáno 6 článků; v roce 1997 článků 5; v roce 1998 článků rovněž 5 a v roce 1999 bylo vydáno 10 článků.

Pracovní zařazení autorů

V tomto pětiletém období jsou autory 10 článků lékaři, autory 16 článků sestry, autory 1 článku lékař/i a sestra/y a autoři 4 článků nejsou uvedeni.

Pracoviště autorů

U autorů 6 článků je uvedeno onkologické pracoviště, u autorů 4 článků je uvedeno hematoonkologické pracoviště, u autorů 3 článků je uvedeno gynekologicko-porodnické pracoviště, u autorů 2 článků pracoviště interního lékařství, u autorů 2 článků pracoviště FNŠP, u autorů 2 článků je uvedeno pracoviště TRN kliniky, u autora 1 článků je uvedeno lázeňské pracoviště, u autora 1 článku pracoviště kožní kliniky, u autora 1 článku ÚRO pracoviště, u autora 1 článků radiodiagnostické pracoviště, u autora 1 článku pracoviště urocentra, u autora 1 článku pracoviště dětské hematoonkologie a u autorů 5 článků není pracoviště uvedeno.

Sledované oblasti a míra zaměření popisu článků

Lékařské diagnostické postupy popisuje převážně nebo z velké části 8 článků, okrajově je popisují 4 články a nepopisuje tyto lékařské postupy 19 článků. Lékařské terapeutické postupy popisují zcela 2 články, převážně nebo z velké části je popisuje 15 článků, okrajově články 3 a nepopisuje tyto lékařské postupy 11 článků. Ošetrovatelské diagnózy popisuje okrajově 1 článek, ostatních 30 článků diagnózy nepopisuje. Techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisují 4 články zcela, 1 článek je popisuje převážně nebo z velké části, 5 článků je popisují okrajově a 21 článků tyto sesterské techniky nepopisuje. Ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisuje převážně nebo z velké části 9 článků, okrajově 2 články a nepopisuje tyto ošetrovatelské postupy 20 článků. Ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta popisuje zcela 1

článek, 5 článků je popisuje převážně nebo z velké části, 1 článek je popisuje okrajově a nepopisuje tyto ošetřovatelské postupy 24 článků. Osvětu a prevenci popisují zcela 2 články, převážně nebo z velké části je popisuje 5 článků, okrajově je popisuje článek 1 a nepopisuje osvětu a prevenci 23 článků.55)

---

55) viz příloha č. 3, protokoly č. 122-152.
příloha č. 4, tabulka č. 14-16.

Období 2000 – 2004

Počet článků

V období od roku 2000 do roku 2004 bylo celkem v seriálové publikaci *Sestra* vydáno 58 článků. V roce 2000 bylo vydáno 13 článků; v roce 2001 bylo vydáno 11 článků; v roce 2002 články 4; v roce 2003 článků 19 a v roce 2004 bylo vydáno 11 článků.

Pracovní zařazení autorů

V tomto pětiletém období jsou autory 4 článků lékaři, autory 41 článků jsou sestry, autory 3 článků lékař/i a sestra/y, autorem 1 článku je psycholog, autorem 1 článku je pedagog, autorem 1 článku je pracovník lékárny, autorem 1 článku je radiologický laborant a autoři 6 článků nejsou uvedeni.

Pracoviště autorů

U autorů 9 článků je uvedeno onkologické pracoviště, u autorů 8 článků je uvedeno pracoviště radiační onkologie, u autorů 5 článků je uvedeno gynekologicko-porodnické pracoviště, u autorů 3 článků pracoviště chirurgie, u autorů 4 článků pracoviště hematologické, u autorů 3 článků pracoviště gerontologie a geriatric, u autorů 3 článků pracoviště hospicové, u autorů 2 článků pracoviště radioterapeutické, u autorů 2 článků pracoviště centra pro léčbu bolesti, u autora 1 článku pracoviště SZŠ a VZŠ, u autora 1 článku pracoviště ústavní lékárny, u autora 1 článku pracoviště Nemocnice v Plané, u autora 1 článku pracoviště hygienické stanice, u autora 1 článku pracoviště domu léčby bolesti s hospicem, u autora 1 článku pracoviště plicního lékařství, u autora 1 článku pracoviště infekčního lékařství, u autora 1 článku pracoviště ošetrovatelské péče, u autora 1 článku pracoviště hematologické, u autora 1 článku urologické pracoviště, u autorů 1 článku pracoviště porodnické a oddělení lékařské psychologie, psychosomatiky a psychoterapie; a u autorů 6 článků není pracoviště uvedeno.

Sledované oblasti a míra zaměření popisu článků

Lékařské diagnostické postupy popisuje převážně nebo z velké části 7 článků, okrajově je popisuje 6 článků a nepopisuje tyto lékařské postupy 45 článků. Lékařské terapeutické postupy popisují zcela 4 články, převážně nebo z velké části je popisuje 19 článků, okrajově 7 článků a nepopisuje tyto lékařské postupy 28 článků.

Ošetrovatelské diagnózy popisují převážně nebo z velké části 4 články, okrajově je popisují 3 články a nepopisuje tyto diagnózy 51 článků. Techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisuje zcela 1 článek, převážně nebo z velké části je popisují 4 články, okrajově 3 články a 50 článků tyto sesterské techniky nepopisuje. Ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisují zcela 4 články, převážně nebo z velké části je popisuje 23 článků, okrajově 2 články a 29 článků tyto ošetrovatelské postupy nepopisuje. Ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta popisuje 5 článků zcela, 24 článků převážně nebo z velké části, 6 článků je popisuje okrajově a 23 článků tyto ošetrovatelské postupy nepopisuje. Osvětu a prevenci popisuje zcela 5 článků, převážně nebo z velké části je popisuje rovněž 5 článků a 48 článků osvětu a prevenci nepopisuje.⁵⁶⁾

---

⁵⁶⁾ viz příloha č. 3, protokoly č. 153-210.
příloha č. 4, tabulka č. 17-21.

Souhrn

Předmětem výzkumu diplomové práce byla kvalitativní analýza článků věnovaných ošetrovatelské péči o onkologicky nemocné v českých sesterných časopisech v letech 1960 až 2004.

Cílem práce bylo zachytit obraz změn v ošetrovatelské péči o onkologicky nemocné a proměny kompetencí sester v českých sesterných časopisech v letech 1960-2004.

Výzkumný problém byl v rámci kvalitativní analýzy byl stanoven ve znění: „V čem se změnila kompetence sester?“

V souvislosti s kvalitativní analýzou článků věnovaných péči o onkologicky nemocné v českých sesterných časopisech byla nejprve provedena analýza primární, poté sekundární a následně terciární.

Nejdříve byla provedena primární analýza obsahu článků v seriálových publikacích Zdravotnická pracovnice a v časopise Sestra. Primární analýza obsahu článků představovala důkladné studium každého článku, jeho evidování a vedení záznamu o článku. Součástí primární analýzy jsou protokoly, do kterých jsou zapsány klíčové informace o obsahu článků. Každý protokol představuje jeden článek a nese informace z obsahu článku čerpané. Výzkumný vzorek článků a následně protokolů je 210.

Analýza všech protokolů je považována za sekundární. V souvislosti se sekundární analýzou došlo k vytvoření tabulek. Tabulky mají za úkol zobrazit do jaké míry jednotlivé články seriálových publikací vydané v jednotlivých letech 45letého období popisuje stanovené sledované oblasti.

Souhrn celého sledovaného období jsem pro potřeby sekundární analýzy rozdělila do pětiletých cyklů z důvodu vysoké rozdílnosti množství publikovaných článků v jednotlivých letech 45letého období. Pětileté cykly přehledněji zobrazí proměny v obsahu článků popisujících ošetrovatelskou péči o onkologicky nemocné.

Publikované články věnované ošetrovatelské péči o onkologicky nemocné jsem čerpala ze seriálové publikace Zdravotnická pracovnice od roku 1960 do roku 1991, kdy časopis Zdravotnická pracovnice zanikl a byl nahrazen odborným sesterným časopisem Sestra. Z časopisu Sestra jsem publikované články věnované ošetrovatelské péči o onkologicky nemocné čerpala od roku 1991 do roku 2004.

V období od roku 1960 do roku 1964 bylo ve Zdravotnické pracovnici vydáno 8 článků za celé pětileté období. 2 roky v tomto období, a to v roce 1966 a v

roce 1968 nebyl vydán žádný článek. Články, u kterých bylo uvedeno jméno autora byly pouze lékaři. Sestry ani jiní pracovníci ve zdravotnictví v tomto období nepublikovali.

Ze stanovených sledovaných oblastí uvedených v protokolech, 3 články z 8 popisují lékařské diagnostické postupy. 4 články popisují lékařské terapeutické postupy a 5 článků popisuje osvětu a prevenci. Ošetřovatelské diagnózy, techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie, ošetřovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta ani ošetřovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta nebyly v tomto období v žádném článku popisovány.

V období od roku 1965 do roku 1970 bylo vydáno v seriálové publikaci Zdravotnická pracovnice 5 článků. V roce 1966 a v roce 1968 nebyly vydány žádné články. V tomto období jsou autory článků nejen lékaři, ale i sestry. Lékaři jsou autory 3 článků a sestry 2 článků.

V tomto období články popisují nejen lékařské diagnostické postupy, které popisují 3 články a lékařské terapeutické postupy rovněž 3 články, ale popisovány jsou i ošetřovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta, které popisují 2 články a ošetřovatelské postupy v rámci psychosociální péče popisuje 1 článek. Osvětu a prevenci popisují 3 články. Žádný z 5 článků nepopisuje ošetřovatelské diagnózy a techniky sesterské práce v rámci diagnostiky terapie.

V letech 1970 až 1974 bylo vydáno v seriálové publikaci 6 článků. Kromě roku 1970 nebyl vydán žádný článek, jinak v každém roce byl vydán nejméně 1 článek, v některém 2 články. U 3 článků nebyl autor uveden, autoři ostatních článků jsou pouze lékaři.

V tomto období články popisují lékařské diagnostické postupy, a to články 4, lékařské terapeutické postupy popisuje článek 1. V tomto období jsou poprvé od roku 1960 popsány 1 článkem i techniky sesterské práce v rámci diagnostiky terapie. Ošetřovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisuje 1 článek a osvětu a prevenci popisuje všech 6 článků. Ošetřovatelské diagnózy a ošetřovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta nepopisuje žádný článek.

V letech 1975 až 1979 se počet vydaných článků v časopise Zdravotnická pracovnice zvýšil na 12. V každém roce byly vydány minimálně 2 články. Rozdíl mezi počtem autorů lékařů a autorů sester se dostává do rovnováhy. Lékaři jsou autoři 6 článků a sestry 5 článků, u 1 článku nebylo pracovní zařazení autora uvedeno.

4 články popisují lékařské diagnostické postupy, rovněž 4 články popisují lékařské terapeutické postupy, 2 články popisují techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie, ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisují 3 články, ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta popisuje 5 článků a osvětu a prevenci popisují články 2. Ošetrovatelské postupy je jediná oblast v tomto období, kterou nepopisuje žádný článek.

V období let 1980-1984 bylo v časopise Zdravotnická pracovnice vydáno celkem 7 článků, což je o 4 méně než v předchozím období. Sestry jako autoři článků publikují v tomto pětiletí více než lékaři. Sestry jsou autory 4 článků, kdežto lékaři 2 článků. Poprvé od roku 1960 je autorem 1 článku lékař se sestrami.

V tomto pětiletí popisují 2 články lékařské terapeutické postupy, techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisuje 1 článek, ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisují 3 články, ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta popisují 4 články a osvětu a prevenci popisuje článek 1. Ošetrovatelské diagnózy a lékařské diagnostické postupy nepopisuje žádný článek.

V letech 1985 až 1989 bylo v seriálové publikaci Zdravotnická pracovnice vydáno 53 článků, což je téměř 8krát tolik, co v předchozím období. Sestry jsou autory 30 článků a lékaři 11 článků. Sestra/y s a lékař/i jsou autory 6 článků. Poprvé od roku 1960 jsou autory 6 článků psychologové.

Ze sledovaných období lékařské diagnostické postupy popisuje 6 článků, lékařské terapeutické postupy popisuje 18 článků, techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisuje 15 článků, ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisuje 23 článků, ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče popisuje 32 článků a osvětu a prevenci popisují 3 články. Jedinou oblast, kterou jsou ošetrovatelské diagnózy nepopisuje žádný z 53 článků.

V období 1990 až 1994 bylo v časopise Zdravotnická pracovnice a časopise Sestra vydáno téměř o polovinu článků méně než v předchozím pětiletí, a to je 30 článků. Autorem pouze 1 článku je lékař, autory 14 článků sestry, autory 9 článků sestra/y a lékař/i, autory 3 článků psychologové a vůbec poprvé se objevil článek, jehož autory je sestra a psycholog.

V tomto období lékařské diagnostické postupy popisuje 5 článků, lékařské terapeutické postupy popisuje 11 článků, techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisuje 7 článků, ošetrovatelské postupy v rámci somatické

péče o pacienta popisuje 14 článků, ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta popisuje rovněž 14 článků a osvětu a prevenci popisují 3 články. Ošetrovatelské diagnózy nepopisuje v tomto období žádný ze 30 článků.

V letech 1995 až 1999 je v časopise Sestra vydáno obdobně jako v předchozím období 31 článků. Lékaři jsou v tomto pětiletí autory 10 článků, sestry jsou autory 16 článků a sestra/y a lékař/i jsou autory 1 článku.

Ze sledovaných období popisuje 12 článků lékařské diagnostické postupy, 20 článků popisuje lékařské terapeutické postupy, ošetrovatelské diagnózy poprvé od roku 1960 popisuje 1 článek, 10 článků popisuje techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie, 11 článků popisuje ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta, 7 článků popisuje ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta a 8 článků popisuje osvětu a prevenci.

V období roku 2000 až 2004 bylo v časopise Sestra vydáno 58 článků. To je nejvyšší počet ze všech jednotlivých pětiletí 45letého období. Autoři 4 článků jsou lékaři, autoři 41 článků jsou sestry, autory 3 článků jsou sestra/y a lékař/i, autorem 1 článku je psycholog a poprvé je autorem 1 článku pracovník lékárny, 1 článku radiologický laborant a autorem opět 1 článku je pedagog.

V tomto pětiletí lékařské diagnostické postupy popisuje 13 článků, lékařské terapeutické postupy popisuje 30 článků, ošetrovatelské diagnózy popisuje 7 článků, techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie popisuje 8 článků, ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta popisuje 29 článků, ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče popisuje 35 článků a osvětu prevenci popisuje 10 článků.

Metodou usnadňující provedení terciární analýzy je vytvoření grafů, které budou sestaveny z dat tabulek četnosti i dat obsažených v protokolech o kvalitativním rozboru článků. Výsledkem terciární analýzy bude zachycení obrazu změn v ošetrovatelské péči onkologicky nemocné v českých sesterských časopisech a zachycení proměn v kompetencích sester.

Diskuse

Souhrn celého sledovaného období jsem pro potřeby terciální analýzy rozdělila do pětiletých cyklů. Každá sledovaná oblast popisují obsah článků za období 45 let je dělena právě po pětiletých obdobích z důvodu přehlednějšího zobrazení proměn v obsahu článků popisujících péči o onkologicky nemocné.

Počet publikovaných článků se od počátku 70. let velmi měnil. Od roku 1960 do roku 1974 se počet vydaných článků pohyboval pouze mezi 5 až 8 články za celé pětiletí přičemž v některých letech tohoto pětiletí se články nevyskytly vůbec. Od roku 1974 do roku 1979 byl vzrostl počet článků na 12 a v období 1980 až 1984 opět klesl na 7. Kdežto prudký nárůst publikovaných článků jsem zaznamenala v letech 1985-1989, kdy celkový počet článků v těchto letech byl neuvěřitelných 53. V letech 1990-1994 opět klesl na 30, v letech 1995-1999 byl počet článků poměrně stejný, jako v předchozím období, a to 31. V letech 2000-2001 počet publikovaných článků opět vzrostl a předčil počet z období 1985-1989, a to 58 články.

Počet článků publikovaných v českých sesterských časopisech, jak se domnívám se odvíjí od prudkého vývoje ošetrovatelské péče, v souvislosti s potřebami společnosti o kvalifikovanější pracovníky, pracovníky, kteří se účastní celoživotního vzdělávání nebo i v souvislosti s rychle rozvíjející se zdravotnickou technikou.

Co se týká skladby autorů publikovaných článků, došlo v období 45 let rovněž k výrazným změnám. V letech 1960-1964 publikovali byly autory článků pouze lékaři, a to z celých 50 %. A to již proto, že velký počet odborných výkonů, jako např. Aplikace infuzí a všechny náročnější výkony v rámci ošetrovatelské péče prováděli pouze lékaři, jak hovoří autoři monografické publikace ROZSYPALOVÁ, M., SVOBODOVÁ, H., ZVONÍČKOVÁ, M. *Sestry vzpomínají*. U ostatních článků nebylo pracovní zařazení autorů uvedeno.

V letech 1965-1969 byly v 60 % autory článků opět lékaři, ale v tomto pětiletí začínají publikovat i sestry, a to dokonce ve 40 %. V letech 1970-1974 publikují opět pouze lékaři, rovněž v 50 %, u ostatních článků nebylo uvedeno pracovní zařazení autorů. V letech 1975-1979 publikují opět sestry ze 42 %, ale lékaři zatím stále publikují ve větší míře než sestry, a to v 50 %. U ostatních 8 % článků není pracovní zařazení autorů uvedeno. Kdežto v letech 1980- 1984 nastává prudký zlom ve složení autorů publikovaných článků. Lékaři jsou autory pouze 28, 5 % vydaných článků a sestry jsou autory dokonce 57 % vydaných článků a nově v

tomto období začínají publikovat lékaři se sestrami, a to ve 14,5 % vydaných článků. Je zde patrná výrazná spolupráce mezi lékaři a sestrami a domnívám se, že tato autorská kombinace přispívá v obsahu článků ke kvalitnějšímu rozdělení a obohacení v rámci lékařské a ošetrovatelské péče.

V letech 1985-1989 byly autory sestry v 55 %, lékaři pouze v 17 %, což je více než 10 % méně než v předchozím pětiletém období. Patrné je tedy, že lékaři jsou autory v českých sesterských časopisech čím dál tím méně. Lékaři se sestrami jsou autory 13 % vydaných článků a v tomto období poprvé od roku 1960 začínají publikovat psychologové, a to v celých 11 %. U 4 % vydaných článků nebylo uvedeno pracovní zařazení autorů.

V dalším pětiletí 1990-1994 se počet autorů lékařů dále prudce snížil až na pouhé 3 % článků. O to více stoupl počet autorů lékařů a sester na celých 30 % článků. Sestry jsou autorkami 47 % vydaných článků a psychologové 10 % vydaných článků, což je obdobné, jako v předchozím pětiletí. Poprvé od roku 1960 jsou autory 3 % článků sestry a psychologové. Rovněž ve 4 % vydaných článků, jako v předchozím období nebylo pracovní zařazení autorů uvedeno. Předpokládám, že psychologové, ať již jsou autory sami nebo se sestrami přispívají svými vědomostmi a názory v oblasti psychiky, psychosomatiky a psychoterapie k rozvoji psychické péče o pacienty. Autorka VUČKOVÁ, J. *Ošetrovatelství – I.* píše, že pacient byl ošetřen rychle a zručně, dostávalo se mu dostatečné odborné pozornosti, postrádal však společenskou pozornost a možnost osobní účasti na důležitých rozhodnutích.

V tomto a předchozím období se na rozdíl od let 1960-1984 sděluje onkologická diagnóza nemocným. Dříve, jak uvádí autorka VUČKOVÁ, J. *Ošetrovatelství – I.* žili pacienti v absolutní nevědomosti o svém zdravotním stavu. Nevěděli, proč podstupují radioterapeutickou či cytostatickou léčbu. Od roku 1985, kdy postupně docházelo ve zdravotnických zařízeních ke sdělování pravdivé diagnózy a informovanosti o celkovém stavu pacienta, vzrůstala bezesporu i potřeba příslušné psychologické podpory. Z tohoto důvodu začli publikovat psychologové, jako specialisté na lidskou duši.

V letech 1995-1999 opět vzrostl počet autorů lékařů, a to na celých 30 %. Sestry byly autorkami 52 % vydaných článků. Lékaři se sestrami byli autory pouze 3 % článků. U 13 % vydaných článků nebylo pracovní zařazení autorů uvedeno. Ostatní zdravotničtí pracovníci v tomto pětiletí nepublikovali.

V posledním období mého výzkumu, a to v letech 2000 – 2004 opět klesl

počet lékařů jako autorů článků, a to na pouhých 7 %. Sestry byly autory dokonce 71 % vydaných článků, což je nejvyšší procento za celé období 45 let. Sestry s lékaři jsou autory 5 % článků. Psychologové opět v tomto pětiletí nepublikují. Ale poprvé od roku 1960 je autorem 2 % článků pracovník lékárny, dalších 2 % článků pedagog a posledních 2 % článků nově radiologický laborant. U 11 % vydaných článků nebylo pracovní zařazení autora uvedeno.

Dle tohoto výsledku je patrné, že sestry mají stále více větší potřebu publikační činnosti a stávají se samostatnější. Potřebují se podělit o své zkušenosti v rámci ošetrovatelské péče o onkologicky nemocné a potřebují sdělit úspěchy i varování na nedostatky, které se ve stále vyvíjejícím světě ošetrovatelství nacházejí.

V rámci sledované oblasti „lékařské diagnostické postupy“, jako v předchozích oblastech analýzy došlo k velkým změnám.

Popis lékařských diagnostických postupů přímo úměrně souvisí s autory publikovaných článků, kterými jsou lékaři. Jak z počátku 70. let 20. století publikovali v českých sesterských časopisech lékaři, tak obsah článků byl z velké části zaměřen na popis lékařských diagnostických postupů. V období let 1960-1964 37,5 % článků popisovalo právě tyto lékařské postupy. V letech 1965-1969 až 60 % článků popisovalo tyto postupy a v letech 1970-1974 byl vůbec nejvyšší počet článků věnovaných lékařským diagnostickým postupům, a to 67 %. V období let 1975-1980 prudce klesl počet článků na 33 %. V letech 1985-1989 počet článků představoval 28,5 % a v roce 1985-1989 vůbec nejméně, a to pouhých 11 % článků. Mírně vzestupný charakter má počet článků popisujících lékařské diagnostické postupy v letech 1995-1999 a to 17 %, což je o 6 % více než v předchozím pětiletí. Prudký nárůst článků věnovaných těmto postupem je od roku 1995 do roku 1999, kdy počet článků představuje 39 %. V tomto období také nečekaně vzrostl počet lékařů, kteří byly autory publikovaných článků. V posledním období let 2000-2004 byl počet článků roven 22 % v popisu lékařských diagnostických postupů. Netroufám si soudit, proč jsou náhle z 39 % autory vydaných článků v letech 1995-1999 lékaři, když jejich autorství mělo doposud v podstatě sestupný trend.

Popis lékařských terapeutických postupů již ne přímo souvisí s počtem autorů lékařů vydaných článků věnovaných péči o onkologicky nemocné. V letech 1960-1964, a 1965-1969 kdy byl vysoký počet lékařů, kteří byly autory vydaných článků, byl počet článků popisujících terapeutické postupy v prvním pětiletí 50% a ve druhém pětiletí 60 %. V letech 1970-1974, i když lékaři publikovali ve velké míře

bylo článků popisujících tyto postupy pouze 17 %, to je téměř 4krát méně než v předchozím období. V letech 1975-1979, kdy je počet autorů lékařů stále velký a větší než sester jako autorů, počet článků popisujících tyto postupy opět vzrostl na 33 %. V období let 1980-1984 byl počet článků věnovaných těmto postupům 28,5% a v letech 1985-1989 byl počet článků 34%. V tomto období již ale výrazně klesl počet lékařů, kteří byly autory publikovaných článků. Soudím tedy, že lékaři, kteří jako autoři článků a lékaři se sestrami, kteří jsou rovněž autory článků popisujících lékařské terapeutické postupy, a to 34 % článků. V období let 1990-1994 je počet článků popisujících tyto postupy 37 %. Autory těchto článků v tomto období jsou lékaři se sestrami a lékaři, kterých jako autorů je ale malé procento, respektive 3 %. V letech 1995-1999 vydané články popisující terapeutické postupy představují nejvyšší počet, tj. 64,5 % a v období 2000-2004 články představují 52 %. V těchto obdobích popisují ve velké míře lékařské terapeutické postupy sestry. Domnívám se, že je to z důvodu větší ucelenosti a celistvosti obsahu článků. Velmi zřídka se totiž vyskytl článek, který by popisoval lékařské terapeutické postupy a jehož autorem by byla sestra. Nýbrž velké spektrum článků, jejichž autory byly sestry a popisují lékařské terapeutické postupy, jsou tyto postupy pouze doprovodnou oblastí vedoucí k ucelenosti článků.

Popis ošetrovatelských diagnóz v člancích se nevyskytl v žádných letech celého období let 1960-1994. První zmínky o ošetrovatelských diagnózách se vyskytli až v období 1995-1999. Počet článků popisujících ošetrovatelské diagnózy představoval 3 % a v letech 2000- 2004 představoval 12 %. Tyto skutečnosti jsou v korelaci s literaturou. Jak uvádí autorka ROZSYPALOVÁ, M., STAŇKOVÁ, M. a kol. 2 vyd. *Ošetrovatelství I/2*, dochází na konci 20. století a počátkem 21. století k rozvoji formulací, plánování a realizaci ošetrovatelského procesu. Ošetrovatelský proces zahrnuje sběr informací o nemocném, který nazýváme ošetrovatelskou anamnézou. Součástí ošetrovatelského procesu je i stanovení ošetrovatelských diagnóz, což je zformulovaný problém nemocného. Poté dochází k plánování ošetrovatelské péče, jejímž cílem je odstranění či zmírnění problémů nemocného.

Soudím, že realizace ošetrovatelského procesu je v současnosti neoddelitelnou součástí kvalitní ošetrovatelské péče. V souvislosti s popisem ošetrovatelských diagnóz v člancích v českém sesterském časopisu je dán důkaz o tom, že sestry zavádějí ošetrovatelský proces do praxe.

Popisy technik sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie se v období

1960-1969 v člancích v českých sesterských časopisech nevyskytoval. Články popisovaly techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie poprvé od roku 1960 v letech 1970-1974, a to prostřednictvím 17 % článků. V letech 1975-1979 popisovalo 16 % článků tyto techniky, v období 1980-1984 popisovalo 14 % článků techniky sesterské práce, v letech 1985-1989 dokonce 28 % článků, což je jednou tolik, než v předchozím období, v letech 1990-1994 23 % článků popisovalo techniky sesterské práce, pětiletí 1995-1999 byl dosud nejvyšší počet vydaných článků popisujících techniky sesterské práce v rámci diagnostiky terapie, a to 32 % článků popisujících tyto techniky. Dle mého názoru k nárůstu popisu technik sesterské práce v člancích docházelo v důsledku prudkého nárůstu ošetrovatelských postupů a zásahů přičemž docházelo k technizaci oboru. Jak hovoří literatura NCONZO, *Struktura kompetencí všeobecné sestry podle ICN*, že v 90. letech 20. století došlo k obrovskému vývoji ve zdravotnické technice, která pacientům umožňuje zkrátit jejich pobyt v nemocnici a umožňuje svěřit je do domácí péče nebo do péče komunity.

V letech 2000-2004 se počet článků popisujících techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie na 14 %, což si nedokážu vysvětlit.

Popis ošetrovatelských postupů v rámci somatické péče o pacienta se v člancích věnovaných péči o onkologicky nemocné v českých sesterských časopisech nevyskytl v letech 1960-1964. Poprvé se vyskytl v období od roku 1965-1969 ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta. Počet článků popisujících tyto ošetrovatelské postupy představoval 40 % a to z důvodu, že v tomto období začly být autory článků včetně lékařů i sestry, které právě psali o ošetrovatelských postupech v rámci somatické péče o pacienta. V letech 1970-1974 počet článků popisujících tyto postupy výrazně klesl na 17 % a to opět z důvodu, že v tomto období nebyla autorem žádného článků sestra. Pouze lékaři psali v menší míře o těchto postupech, které patří do kompetencí sester. V období 1975-1979 počet článků opět vzrostl, protože v tomto období byly autory článků nejen lékaři, ale opět sestry. V období 1980-1984 a 1985-1989 byl počet článků popisujících ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta roven 43 %, v letech 1990-1994 byl počet článků roven 47 %, v letech 1995-1999 počet článků klesl na 35,5 a v letech 2000-2004 byl počet článků popisujících ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta roven 50 %, což je nejvíce v celém 45letém období. Vzdávající tendence počtu článků popisujících tyto ošetrovatelské postupy byla přímo úměrná vzdávající

tendenci počtu sester, jako autorů publikovaných článků v českých sesterských časopisech.

Popis ošetrovatelské péče v rámci psychosociální péče o pacienta nebyla prostřednictvím článků v českých sesterských časopisech popisována v letech 1960-1964, z důvodu, že v těchto letech byly autory článků pouze lékaři. V letech 1965-1969, kdy začaly být autory článků včetně lékařů sestry, byl počet článků popisujících tyto postupy roven 20 %. V letech 1970-1974 se nevyskytl žádný článek popisující tyto ošetrovatelské postupy, protože v tomto období byly autory článků opět pouze lékaři. V období 1975-1979, kdy autory vydaných článků byly opět včetně lékařů i sestry, představoval počet článků popisujících ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta 42 %. V letech 1980-1984 počet článků představoval již 57 %, v letech 1985-1989 počet článků představoval dokonce 60 %. V letech 1990-1994 kdy klesl počet sester, jako autorů vydaných článků, klesl i počet článků popisujících zmíněné ošetrovatelské postupy a byl roven 47 %. V letech 1995-1999, kdy ale počet sester jako autorů článků neklesl, klesl výrazně počet článků popisujících ošetrovatelské péči v rámci psychosociální péče o pacienta představující pouhých 22,5 %. A v posledním pětiletí 2000-2004 opět vzrostl na 60%.

Pokles v letech 1995-1999 si nedovedu vysvětlit. Sestry se v člancích zaměřily na techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie. Články popisující zmíněné techniky představují nejvyšší počet za celé 45leté období představující 32 %. Současně se sestry v tomto období zaměřily na popis lékařských terapeutických postupů v člancích, což si nedovedu vysvětlit.

Zaměření sester na popis ošetrovatelských postupů v rámci somatické a psychosociální péče má v podstatě vzestupný charakter opomineme-li některá pětiletá období. Sestry v důsledku prudce se vyvíjející ošetrovatelské péče, mají potřebu vyjádřit se prostřednictvím časopisů o úspěchu, ale i zákoutí, které ošetrovatelská péče přináší.

Současně dochází k rozvoji specializačního vzdělávání sester v onkologii, proto se domnívám, že i většímu zaměření článků popisujících ošetrovatelské postupy v rámci somatické a psychosociální péče o pacienty vděčí právě vznik pomaturitního specializačního vzdělávání. Autoři ROZSYPALOVÁ, M., STAŇKOVÁ, M. a kol. 2 vyd. *Ošetrovatelství I/2*, uvádějí, že se ošetrovatelská péče stále více zaměřuje uspokojování biopsychosociálních potřeb nemocných a dochází k

rozvoji ošetrovatelského procesu.

Počet článků popisujících osvětu a prevenci v celém 45letém období je přímo úměrný počtu lékařů, jako autorů vydaných článků. V letech 1960-1965 byl počet článků popisujících osvětu a prevenci roven 62,5 %, v letech 1965-1969 byl počet vydaných článků roven 60 % a v letech 1970-1974 byl počet článků roven dokonce 100 %. V období 1975-1979 došlo k prudkému sestupu článků popisujících osvětu a prevenci, a to na 42 %. V letech 1980-1984 počet článků opět vzrostl, a to na 57 %. V období let 1985-1989 počet článků popisujících osvětu a prevenci se prudce snížil, a to na pouhých 6 %, tak jako se snížil počet autorů lékařů. V období 1990-1994 byl počet článků roven 10 %, v pětiletí 1995-1999 vzrostl počet článků na 26 %. V tomto roce nečekaně vzrostl i počet lékařů, jež byli autoři právě článků, které popisovali osvětu a prevenci. V posledním pětiletí 2000-2004 se počet článků popisujících osvětu a prevenci rovnal 17 %.

Jak jsem výše uvedla, že čím více lékaři publikovali, tím více články popisovali osvětu a prevenci. To znamená, že sestry v malé míře popisují osvětu a prevenci, která v dnešním světě a v rámci zdravotnické péče nesmírně důležitá.

8 Závěr

Zdravotnická péče neprobíhá izolovaně od politické, ekonomické, sociální a kulturní reality jednotlivých zemí, tyto reality ji ve skutečnosti silně ovlivňují. Zdravotnická péče musí, kde je to jen možné, aktivně reagovat na prudký vzrůst znalostí, rychlou komunikaci, propracovanější technologie a objevující se etická dilemata tak, aby se kvalita a zajišťování zdravotnické péče zlepšovala.

V moderně pojímaném ošetrovatelství se stále více vyjadřuje požadavek na aktivní úlohu sestry, na individualizovaný a holistický přístup k pacientovi. Narůstá potřeba profesionálního zvládnání psychologického přístupu k člověku, a to zejména v případě onkologického onemocnění.

V minulém století se svět, kde je zdravotnická a ošetrovatelská péče poskytována, dramaticky změnil. S jednotlivými vývojovými etapami ošetrovatelství se změnilo pojetí ošetrovatelství, definice a cíle ošetrovatelství, role sestry jako ošetřující osoby onkologicky nemocných i právní normy upravující přípravu sesterského povolání a ošetrovatelské péče.

V rámci primární, sekundární a terciální analýzy článků věnovaných péči o onkologicky nemocné v českých sesterských časopisech jsem zjistila, že od roku 1960 až do druhé poloviny 80. let 20. století byli autory článků převážně lékaři, a to v 50 – 60 %, poté publikační činnost lékařů v českých sesterských časopisech postupně slábla. Sestry ve větší míře než lékaři začaly být autory od první poloviny 90. let 20. století. Sestry měly čím dál tím větší snahu o publikační činnost, od roku 1980 – 1985 se procento článků, kterých byly sestry autory pohybovalo okolo 50 % a v období 2000 – 2004 až 71 % článků. Od roku 1980 nastal zlom ve složení autorů. Začali publikovat lékaři se sestrami, a to v 10 – 30 % článků, o 5 let později i psychologové zhruba v 10 % článků. Po roce 1990 začali publikovat psychologové se sestrami přibližně ve 2 % článků a po roce 2000 začali publikovat pracovníci lékáren, pedagogové a radiologičtí laboranti, a to ve 2 % článků. Výskyt článků má od roku 1980, kdy sestry začaly publikovat ve větší míře než lékaři vzestupnou tendenci.

Procento článků popisujících jednotlivé sledované oblasti, na které jsem se v obsahu článků zaměřila, se v průběhu 45letého období výrazně měnilo.

Ze stanovených sledovaných oblastí článků se zmíním nejprve o lékařských diagnostických postupech. Od roku 1960 do roku 1974 lékařské diagnostické postupy popisovalo zhruba 40 – 70 % článků a od roku 1975 do roku 2004 kleslo

výrazně na 10 – 40 % článků. Lékařské terapeutické postupy, články popisovaly v období 1960 - 1969 v 50 – 60 %, v období 1970 – 1994 je popisovaly zhruba ve 20 – 40 % a v období 1995 – 2004 je popisovaly zhruba v 50 – 65 %. Ošetrovatelské diagnózy do roku 1994 nepopisoval žádný článek, až v posledním desetiletí výzkumu tj. 1995 – 2004 je popisovalo zhruba 5 – 10 % článků. Techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie nepopisoval v období 1960 – 1969 žádný článek, od roku 1970 do roku 1984 je popisovalo přibližně 15 – 20 % článků, v období 1985 – 1999 je popisovalo 20 – 30 % článků a v pětiletí 2000 – 2004 klesl počet článků popisujících tyto techniky na 14 %. Ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta v prvním pětiletí 1960 – 1964 je nepopisoval žádný článek. V druhém pětiletí 1965 – 1969 tyto postupy popisovalo dokonce 40 % článků. V letech 1970 – 1974 počet článků klesl na zhruba 20 – 25 % a v období 1980 – 2004 se procento článků popisujících tyto postupy zvýšilo na 35 – 50. Ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta v letech 1960 – 1964 nepopisoval žádný článek. V letech 1965 – 1969 je popisovalo 20 % článků a v dalším pětiletí 1970 – 1974 je nepopisoval opět žádný článek. Od roku 1975 do roku 1994 tyto postupy popisovalo až 40 – 60 % článků, letech 1995 – 1999 počet článků prudce klesl na 22,5 % a v období 2000 – 2004 tyto postupy popisovalo 60 % článků. Osvětu a prevenci v letech 1960 – 1984 popisovalo zhruba 40 – 100 % článků a v období 1985 – 2004 počet článků výrazně klesl zhruba na 5 – 30 % článků.

Z těchto výsledků vyvozují, že v době, kdy lékaři publikovali v českých sesterských časopisech ve větší míře než sestry, obsah článků zaměřili zejména na lékařské diagnostické postupy, lékařské terapeutické postupy a na osvětu a prevenci. Sestry od první poloviny 90. let 20. století začaly být autory článků ve větší míře než lékaři. Prostřednictvím odborných ošetrovatelských časopisů měly větší potřebu sdělovat důležitost somatické a psychosociální péče o pacienty s onkologickým onemocněním, měly potřebu sdělovat změny v oblasti technického propracování profese, důležitost ošetrovatelského procesu v praxi, ale také možnosti nových terapeutických metod. Z tohoto důvodu obsah článků zaměřily zejména na ošetrovatelskou péči v rámci somatické péče o pacienta, ošetrovatelskou péči v rámci psychosociální péče o pacienta, techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie, ošetrovatelské diagnózy a lékařské terapeutické postupy.

Výše uvedené skutečnosti byly jistě i obrazem vzniku pomaturitního specializačního studia sester zaměřeného na péči o onkologicky nemocné v roce

1982. Studium bylo realizováno v Institutu pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků v Brně. Z tohoto kurzu začaly vycházet sestry specialistky ošetrovatelské péče v onkologii.

Velkým zlomem byl rok 1989, neboť v nebývalé míře docházelo k využívání nových farmakologických prostředků a přístrojů, ale otevřela se i možnost zahraničních stáží, účasti na mnoha mezinárodních konferencích apod. Současně obrazem toho, že po roce 1990 v obsahu vyučovaných ošetrovatelských předmětů na středních zdravotnických školách začala být mnohem více akcentována orientace na individuální činnost s nemocným, na jeho zdravotní, ale i psychosociální problematiku. Včetně vysokoškolského studia ošetrovatelství na Filosofické fakultě UK v Praze realizovaného od roku 1960, od roku 1992 na Lékařské fakultě UK v Praze, bylo rovněž v roce 1992 umožněno sestřím, aby si dosavadní dovednosti a vzdělání rozšířily a prohloubily díky vzniku bakalářského studia ošetrovatelství. V důsledku prudkého nárůstu ošetrovatelských postupů a složitějších terapeutických zásahů docházelo i k postupné technizaci oboru.

O roku 1970 – 1974, kdy publikační činnost lékařů začala klesat, snížilo se i množství článků popisujících osvětu a prevenci. Sestry v člancích tedy ve velmi malé míře popisují osvětu a prevenci, která v podpoře zdraví je nesmírně důležitá.

Kompetence sester se za období 45letého období mého výzkumu výrazně rozšířily. V 60. a 70. letech 20. století byla v popředí sesterské práce především činnost pečovatelská. (*„Velký podíl na budování socialistického zdravotnictví má zdravotní sestra. Pracuje ve všech oborech léčebně preventivní péče. Poskytuje odbornou ošetrovatelskou péči v zařízeních ambulantních i lůžkových. Je spolupracovnicí lékaře a podle jeho pokynů ošetrjuje svěřené nemocné, pomáhá při vyšetřování a při lékařských výkonech.“* Rozsypalová, 1966)

Pod vlivem rozvíjející se ošetrovatelské péče se rozšiřoval i souhrn ošetrovatelských postupů. (*„Komplexní ošetrovatelskou péči rozumíme takovou péči, která při aktivitě všech členů pracovního kolektivu umožňuje poskytovat nemocným všestrannou, plánovitou ošetrovatelskou péči, podle léčebně preventivního plánu stanoveného lékařem s porozuměním pro současný zdravotní stav a individuální potřeby nemocných. Znamená to, že poskytování ošetrovatelské péče vychází z vědeckých základů, humánního přístupu k nemocným a respektu v jejich lidskou důstojnost. Je vyjádřením aktivního postoje sester k morálním normám socialistické společnosti.“* IDVPZ, 1983) Sestry začaly vykonávat stále odbornější práce. Ošetrovatelská péče

se čím dál více začala zaměřovat na uspokojování biopsychosociálních potřeb člověka a na propracování technické stránky profese. (*„Ošetrovatelství je systém typicky ošetrovatelských činností týkajících se jednotlivce, rodiny a celého společenství, v němž tito žijí, které jim pomáhá, aby byly schopni pečovat o své zdraví a pohodu.“* Šamánková, 2004)

Na základě výsledků mé výzkumné činnosti bych pro výuku sester doporučila kladení důrazu na posilování poradenských pedagogických a sociálně-psychologických kompetencí sester a na posilování vědomostí a následně činností v oblasti osvěty a prevence. Věřím, že již na mnoha odborných školách či univerzitách je těmto činnostem věnována patřičná pozornost, neboť články publikované v českých sesterských časopisech reflektují potřebu sester sdělovat zkušenosti v oblasti sociálně-psychologické, a mají od počátku 70. let 20. století vzestupnou tendenci. Naopak ale ubylo článků popisujících osvětu a prevenci od počátku 80. let 20. století. Mým doporučením pro praxi sester je nutné a žádoucí, aby prevenci nemocí a podpoře zdraví byla věnována maximální pozornost. Bezesporu na mnoha pracovištích tomu tak je, ale v publikovaných člancích pozornost věnovaná osvětě a prevenci poklesla. Za velmi důležité pokládám účast sester na celoživotním vzdělávání. Součástí celoživotního vzdělávání je také specializační vzdělávání v péči o onkologicky nemocné kterým si sestry obnovují, zvyšují prohlubují a doplňují vědomosti a dovednosti a způsobilosti s rozvojem oboru a nejnovějšími vědeckými poznatky. Kompetence sester jsou vymezeny dle stupně dosaženého vzdělání a specializace.

Domnívám se, kompetence sester by měly být dostatečně široké, aby je bylo možné uplatňovat v mezinárodním měřítku, a zároveň dostatečně specifické, aby se jimi mohly řídit země, které kompetence pro sestry zatím vypracované nemají. Kvůli dynamičnosti celosvětového obrazu se stále mění prostředí zdravotnické péče a je nutné je neustále monitorovat s cílem zlepšovat zdravotní stav obyvatelstva.

V dalším výzkumu bych se ráda zaměřila na sledování obrazu ošetrovatelské péče o onkologicky nemocné v odborném sesterském tisku po roce 2004.

8 Seznam použité literatury a pramenů

Monografické publikace

BAREŠOVÁ, M. a kol. *Péče o nemocné. Učební text pro III. a IV. ročník středních zdravotnických škol obor zdravotních sester*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, 280 s.

České ošetřovatelství I: Koncepce českého ošetřovatelství. Základní terminologie. Brno: IDVPZ, 1998, 50 s. ISBN 80-7013-263-9

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-522-1

HOLOUŠOVÁ, D., KROBOTOVÁ, M. a kol. *Diplomové a závěrečné práce*. 2. vyd. Olomouc: UP, 2005, 117 s. ISBN 80-244-1237-3

JEDLIČKA, R. *Obecné zamyšlení na akčním poli, metodologií a možnými směry ošetřovatelského výzkumu*. Sborník z mezinárodní konference Dny Marty Staňkové III, 30. 3. 2006. Praha: Galén, 2006.

NEJEDLÁ, M., SVOBODOVÁ, H., ŠAFRÁNKOVÁ, A. *Ošetřovatelství III/1- pro 3. ročník středních zdravotnických škol a vyšší zdravotnické školy*. 1. vyd. Praha: Informatorium, 2004, 245 s. ISBN 80-7333-030-X

NEUWIRTH, J., FIFNEROVÁ, G. *Ošetřovatelství II – pro střední zdravotnické školy*. 3. vyd. Praha: Informatotium, 1998, 205 s. ISBN 80-86073-22-X

NEUWIRTH, J., FIFNEROVÁ, G. *Teorie ošetřování nemocných*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1982, 217 s.

PACOVSKÝ, V. *Ošetřovatelská diagnostika: teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1994, 65 s. ISBN 80-7066-871-7

PACOVSKÝ, V. *Základy ošetřování nemocných*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976, 151 s.

PACOVSKÝ, V. *Základy ošetřování nemocných*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978,

PACOVSKÝ, V., PETRÁŠEK, J. *Základy péče o nemocné*. 2. opr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970, 200 s.

PETRUŽELKA, L., KONOPÁSEK, B. *Klinická onkologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003, 274 s. ISBN 80-246-0395-0

ROZSYPALOVÁ, M., STAŇKOVÁ, M. a kol. 2. vyd. *Ošetřovatelství I/2*. Praha: Informatorium, 1996, 234 s. ISBN 80-85427-93-1

ROZSYPALOVÁ, M., SVOBODOVÁ, H., ZVONÍČKOVÁ, M. *Sestry vzpomínají*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006, 86 s. ISBN 80-247-1503-1

ROZSYPALOVÁ, M. a kol. *Ošetřování nemocných*. Učební text pro I. a II. ročník středních zdravotnických škol, obor zdravotních sester. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, 233 s.

STAŇKOVÁ, M. *Ošetřovatelství I*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1988, 376 s.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. 196 s.
ISBN 80-85834-60-X

ŠAMÁNKOVÁ a kol. *Základy ošetřovatelství pro studující lékařských fakult*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004, 274 s. ISBN 80-246-0477-9

ŠIMŮRKOVÁ, C a kol. *Ošetřovatelství I*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1985, 432 s.

VONDRÁČEK, L. *Právní předpisy nejen pro hlavní, vrchní, staniční sestry*. Praha: Grada Publishing a.s., 2004, 100 s. ISBN 80-247-1198-2

VUČKOVÁ, J. *Ošetřovatelství - I. : Pro první ročník středních zdravotnických škol. I. část*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1994, 71 s. ISBN 80-7168-151-2

Vybrané kapitoly z předmětu komplexní ošetřovatelská péče. Brno: IDVPZ, 1983, s.

ŽIAKOVÁ, K. a kol. *Ošetřovatelství: teória a vedecký výskum*. Martin: Osveta, 2003. ISBN 80-8063-131-X

Seriálové publikace

ABRAHÁMOVÁ, J. Zhoubná nádorová onemocnění – celospolečenský problém. *Zdravotnická pracovnice*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 63-67. ISSN 0049-8572

ADAMOVSÁ, H., TELÍNOVÁ, V. Práce sestry s cytostatiky. *Sestra*, 1993, roč. 3, č. 6, s. 27. ISSN 1210-0404

ADÁMEK, M. Problém laboratorní diagnostiky. *Zdravotnická pracovnice*, 1962, roč. 12, č. 10, s. 592-593. ISSN 0049-8572

ANTOŠ, J. Dispensární péče podchycených případů prakanceróz a karcinomů ženských rodidel. *Zdravotnická pracovnice*, 1969, roč. 19, č. 11, s. 585-587. ISSN 0049-8572

BAREŠOVÁ, L. Péče o onkologicky nemocnou pacientku. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 3, s. 5. ISSN 1210-0404

BARTOŇOVÁ, P., ZÍTKOVÁ, M. Výživová doporučení u onkologicky nemocných. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 2, s. 38-40. ISSN 1210-0404

BENDO VÁ, M., HONZÁK, R. Doporučení pro partnery nemocných s rakovinou. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 8, s. 5. ISSN 1210-0404

BENEŠOVÁ B. Organizace onkologické péče v Jihomoravském kraji. *Zdravotnická pracovníce*, 1964, roč. 14, č. 7, s. 380-382. ISSN 0049-8572

BĚHALOVÁ, O. Úloha muzikoterapie při snižování nežádoucích účinků cytostatické léčby. *Zdravotnická pracovníce*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 76-77. ISSN 0049-8572

BĚHALOVÁ, O., NAVRÁTILOVÁ, D., TRNEČKOVÁ, V. Vliv prostředí na vedlejší účinky protinádorové chemoterapie. *Sestra*, 1991, roč. 1, č. 1, s. nevedena. ISSN 1210-0404

BIBIENOVÁ, A., POKORNÁ, Y. Nádorová diagnostika pomocou rádioizotopov. *Zdravotnická pracovníce*, 1975, roč. 15, č. 8, s. 469. ISSN 0049-8572

BLUCHOVÁ, V., LORENC, J. Využití výpočetní techniky při léčbě onkologicky nemocných. *Zdravotnická pracovníce*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 88-92. ISSN 0049-8572

BOGAROVÁ, B. K psychickým aspektom liečby žiarením. *Zdravotnická pracovníce*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 95-97. ISSN 0049-8572

BOHDALOVÁ, J. Rakovině děložního čípku lze předcházet. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 7, s. 3. ISSN 1210-0404

BOUDA, J. Jak se mění výskyt zhoubných nádorů rodidel. *Zdravotnická pracovníce*, 1976, roč. 16, č. 8, s. 474-475. ISSN 0049-8572

BÖHMOVÁ, I., MALÍŘ, A. Prevence zhoubných novotvarů gastrointestinálního traktu. *Zdravotnická pracovníce*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 538-439. ISSN 0049-8572

BRTNÍKOVÁ, E. Ambulantní péče o onkologicky nemocné z pohledu klinické onkologie. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 7, s. 4. ISSN 1210-0404

BRÜCKNER, L., a kol. Zkušenosti s depistáží a dispenzarizací v Severomoravském kraji. *Zdravotnická pracovníce*, 1964, roč. 14, č. 1, s. 10-13. ISSN 0049-8572

BUCHTOVÁ, I., RAKOVANOVÁ, D., MIKULKOVÁ, M. Ošetrovatelská péče u pacienta po transplantaci kostní dřeně. *Sestra*, 2001, roč. 11, č. 5, s. 9-11. ISSN 1210-0404

ČEPČEK, P. Ošetrovatel'ská starostlivosť o chorých na internom onkologickom oddelení. *Zdravotnická pracovníce*, 1981, roč. 31, č. 7, s. 47-50. ISSN 0049-8572

ČERNÁ-ŠÍPKOVÁ, H. Únava a anémie, nejčastější problém onkologických pacientů. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 2, s. 40. ISSN 1210-0404

ČÍŽKOVÁ, E., BĚLEŠ, P. Zkušenosti s manipulačním boxem pro jednorázové použití při manipulaci s cytostatiky. *Zdravotnická pracovníce*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 535. ISSN 0049-8572

DANEŠ, J. Karcinom prsu a jeho prevence. *Sestra*, 1999, roč. 9, č. 8, s. 7.
ISSN 1210-0404

DOBIÁŠOVÁ, J., Ošetrovatel'ská starostivost' o onkologicky chorých na chemoterapeutickom oddelení. *Zdravotnická pracovnice*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 82-84. ISSN 0049-8572

DOBRANSKÁ, R. Péče u pacientek s onkologickým onemocněním na gynekologickém oddělení. *Sestra* 2001, roč. 11, č. 7-8, s. 62. ISSN 1210-0404

DVOŘÁK, V. Sebevyšetřování prsů. *Zdravotnická pracovnice*, 1970, roč. 20, č. 1, s. 29-30. ISSN 0049-8572

ĎURIŠOVÁ, A. Úlohy zdravotnej sestry při realizácii kardiovaskulárního onkologického programu. *Zdravotnická pracovnice*, 1986, roč. 36, č. 2-3, s. 94-97.
ISSN 0049-8572

DVOŘÁK, V. Koncepce boje proti zhoubným nádorům. *Zdravotnická pracovnice*, 1967, roč. 17, č. 3, s. 121-125. ISSN 0049-8572

DVOŘÁK, V. Nová koncepce boje proti zhoubným nádorům. *Zdravotnická pracovnice*, 1964, roč. 14, č. 1, s. 5-10. ISSN 0049-8572

ETTLER, K., KOUDELKOVÁ, V. Kryolécba kožních metastáz maligního melanomu. *Sestra*, 1991, roč. 1, č. 2, s. nevedena. ISSN 1210-0404

FARAJZLOVÁ, M., POLÁKOVÁ, M., POLÍVKOVÁ, M. Příjem nemocných na onkologické oddělení. *Sestra*, 1993, roč. 3, č. 6, s. 26. ISSN 1210-0404

FÍNEK, J. Akutní případy v onkologii z pohledu sestry. Infekční a metabolické komplikace. *Sestra*, 1999, roč. 9, č. 2, s. 8. ISSN 1210-0404

FLORČÍKOVÁ, J., MACUROVÁ, I., KOCUROVÁ, M. Ošetrovatelská péče o děti s maligním onemocněním krvetvorby. *Sestra*, 2001, roč. 11, č. 7-8, s. 58-60. ISSN 1210-0404

FOGLOVÁ, H. Úloha zdravotních sester při cytostatické léčbě onkologických onemocnění. *Zdravotnická pracovnice*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 71-72.
ISSN 0049-8572

FREY, T. Maligní melanom a jeho chirurgická léčba. *Sestra*, 1997, roč. 7, č. 3, s. 14-15. ISSN 1210-0404

FRYDRYCHOVÁ, D., ŠTOVÍČKOVÁ, I., TVRZNÍK, J. Péče o porty při intraarteriální chemoterapii. *Sestra*, 1998, roč. 8, č. 5, s. 18. ISSN 1210-0404

FUCHS, D. Psychická péče o děti s nádorovým onemocněním a jejich rodiče. *Zdravotnická pracovnice*, 1978, roč. 28, č. 10, s. 604-607. ISSN 0049-8572

GALAJOVÁ, K. Starostlivost' o chorých so zhubnými nádormi v otolaryngológii. *Zdravotnícká pracovnice*, 1983, roč. 33, č. 1, s. 27-29. ISSN 0049-8572

GENČÍK, A. K účasti genetických vlyvovch při vzniku nádorového bujnenia. *Zdravotnícká pracovnice*, 1973, roč. 23, č. 4, 348-350. ISSN 0049-8572

GUBALOVÁ, H. Vyšetrenie okultného krvácania. *Zdravotnícká pracovnice*, 1974, roč. 14, č. 11, s. 667-668. ISSN 0049-8572

GYURJÁNOVÁ, D., a kol. O některých problémech podpůrné léčby v onkologii. *Zdravotnícká pracovnice*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 92-93. ISSN 0049-8572

GYURJÁNOVÁ, D, JELÍNKOVÁ, A., BULÍNOVÁ, S. Kvality života při ambulantní onkologické péči. *Zdravotnícká pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 524-525. ISSN 0049-8572

HAIČMANOVÁ, J. Neurologické komplikace nádorových onemocnění. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 2, s. 43-44. ISSN 1210-0404

HANOUSEK, L. Péče o staré a onkologicky nemocné pacientky. *Zdravotnícká pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 1, s. 26-29. ISSN 0049-8572

HANUŠ, M. Zhoubná onemocnění prostaty. *Sestra*, 1997, roč. 7, č. 3, s. 1-2. ISSN 1210-0404

HAŠKOVCOVÁ, H. Kvalita života onkologicky nemocných. *Zdravotnícká pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 515- 518. ISSN 0049-8572

HAŠKOVCOVÁ, H. Péče o nemocné v terminálním stádiu v onkologii. *Zdravotnícká pracovnice*, 1988, roč. 38, č. 2, s. 70-74. ISSN 0049-8572

HAŠKOVCOVÁ, H. OÚNZ Prahy 5 aktivně v boji s nádorovými chorobami. *Zdravotnícká pracovnice*, 1977, roč. 17, č. 9, s. 534-535. ISSN 0049-8572

HAVLÍKOVÁ, J. Vedlejší účinky chemoterapie nádorových onemocnění – nauzea a zvracení. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 2, s. 37-38. ISSN 1210-0404

HEJTMÁNKOVÁ, L. Role sestry v prevenci a detekci nádorových onemocnění prsu. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 30. ISSN 1210-0404

HLAVÁČKOVÁ, R. Komplexní ošetrovatelská péče o pacienta léčeného cisplatinou. *Zdravotnícká pracovnice*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 77-78. ISSN 0049-8572

Hledání nádorového genu. *Sestra*, 1996, roč. 6, č. 2, s. 9. ISSN 1210-0404

HOBZOVÁ, Z. Ošetrování nemocných s rozpadlými nádory na kůži. *Zdravotnícká pracovnice*, 1965, roč. 15, č. 10, s. 550-553. ISSN 0049-8572

HORŇÁKOVÁ, R. Specializovaná sesterská péče při podávání chemoterapie u pacienta s kolorektálním karcinomem. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 8, s. 6-7.
ISSN 1210-0404

HOŘEJŠÍ, J., PAPEŽ, L. Vyšetřování prsů – nádorová onemocnění prsů. *Zdravotnická pracovnice*, 1970, roč. 20, č. 11, s. 617-620. ISSN 0049-8572

HRUBÁ, M. Role sestry v prevenci nádorových onemocnění. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 2, s. 33. ISSN 1210-0404

CHOVANOVÁ, J. Starostlivost' o pacientov s nádormi hlavy a krku v priebehu rádioterapie a po jej skončení. *Sestra*, 1994, roč. 4, č. 3, s. 21. ISSN 1210-0404

CHROMKOVÁ, I. Výživa dětí s onkologickým onemocněním. *Zdravotnická pracovnice*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 84-85. ISSN 0049-8572

JARÁ, M., KRÍŽOVÁ, A., MANDOVCOVÁ, M. Zvláštnosti předoperační a pooperační péče o nemocné s nádory jícnu. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 542- 543. ISSN 0049-8572

JELÍNKOVÁ, A. Úloha sestry v onkologické ambulanci z hlediska psychologické podpůrné léčby. *Zdravotnická pracovnice*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 102-107.
ISSN 0049-8572

JENÍČEK, J. HRT u pacientky s karcinomem prsu – aktuální kasuistika. *Sestra*, 1999, roč. 9, č. 8, s. 9. ISSN 1210-0404

K vítězství nad rakovinou. *Sestra*, 1992, roč. 2, č. 3, s. neuvedena. ISSN 1210-0404

KARÁSKOVÁ, P. Hypertermie – asistence radiologického laboranta. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 10, s. 22-24. ISSN 1210-0404

KASLOVÁ, V., ŠKARDOVÁ, J., ZÍKOVÁ, J., RUTTNEROVÁ, M. Ošetřování centrálního žilního katétru u transplantovaných nemocných. *Sestra*, 1996, roč. 6, č. 2, s. 18. ISSN 1210-0404

KAŠPÁRKOVÁ, A., HOUDKOVÁ, V., KRÁLOVÁ, J. Sociální komunikace u žen v předoperační a pooperační péči. *Sestra*, 1993, roč. 3, č. 6, s. 27.
ISSN 1210-0404

KAUCKÁ, D. Ošetřování hořečnatých nemocných v těžké a dlouhodobé granulocytopenii. *Sestra*, 1996, roč. 6, č. 6, s. 7. ISSN 1210-0404

KAVAN, P., KOUTECKÝ, J. Postavení a význam transplantace kostní dřeně u dětských nádorových onemocnění. *Sestra*, 1995, roč. 5, č. 4, s. 23-24 .
ISSN 1210-0404

KERNOVÁ, A., KLIMEŠOVÁ, H. Moderní přístupy k léčbě bolesti onkologicky nemocných z hlediska sestry. *Sestra*, 1995, roč. 5, č. 4, s. 26.
ISSN 1210-0404

KLEVETOVÁ, D. Důstojný konec života v domácím prostředí. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 10, s. 26. ISSN 1210-0404

KLEVETOVÁ, D. Nutriční podpora onkologicky nemocného v domácí péči. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 29-30. ISSN 1210-0404

KLEVETOVÁ, D. Onkologická bolest v domácí péči. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 34-36. ISSN 1210-0404

KLÉROVÁ, J. Komunikace s onkologicky nemocným v jednotlivých fázích nemoci. *Sestra*, 1999, roč. 9, č. 2, s. 27. ISSN 1210-0404

KOLAŘÍKOVÁ, H. Péče o onkologicky nemocné v lázních. *Sestra*, 1999, roč. 9, č. 7, s. 19. ISSN 1210-0404

KOLKOVÁ, M. Posouzení časové náročnosti práce s cytostatiky při dodržování bezpečnostních předpisů. *Zdravotnická pracovnice*, 1986, roč. 36, č. 6, s. 294-296. ISSN 0049-8572

KOMÍNKOVÁ, H., ANTON, M. Komplexní ošetrovatelské péče o nemocné s nádory metastazujícími do gastrointestinálního traktu. *Zdravotnická pracovnice*, 1990, roč. 40, č. 8, s. 472-474. ISSN 0049-8572

KOSTKOVÁ, K., DRBAL, J. Podpurná léčba pacientů s maligním lymfomem. *Zdravotnická pracovnice*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 74-76. ISSN 0049-8572

KOŠŤÁLOVÁ, J. Ošetrování žen s nádorem prsní žlázy. *Sestra*, 1997, roč. 7, č. 4, s. 13. ISSN 1210-0404

KOŠŤÁLOVÁ, J. Tišení bolesti u pacientů v terminálním stádiu. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 8, s. 3-4. ISSN 1210-0404

KOUTECKÝ, J. Dětská onkologie v současnosti. *Zdravotnická pracovnice*, 1985, roč. 35, č. 12, s. 711-715. ISSN 0049-8572

KOUTECKÝ, J. Kvalita života onkologicky léčených dětí. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 519-522. ISSN 0049-8572

KOUTECKÝ, J. Péče o onkologicky nemocné děti v terminálním stádiu. *Zdravotnická pracovnice*, 1988, roč. 38, č. 2, s. 75-78. ISSN 0049-8572

KOVAŘÍKOVÁ, H. Možnosti prevence zhoubných nádorů rodidel. *Sestra*, 1993, roč. 3, č. 6, s. 25-26. ISSN 1210-0404

KOVAŘÍKOVÁ, H. Srovnání prebiopsie s kombinovanou biopsií u prekanceróz děložního hrdla. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 1, s. 21-22. ISSN 0049-8572

Kožní nádory, jejich vznik a nebezpečí. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 33. ISSN 1210-0404

KRATOCHVÍL, O. Geografický výskyt rakoviny. *Zdravotnická pracovnice*, 1972, roč. 22, č. 6, s. 560-561. ISSN 0049-8572

KRATOCHVÍLOVÁ, D. Rehabilitace onkologicky nemocných z pohledu stomatologické sestry. *Zdravotnická pracovnice*, 1979, roč. 29, č. 11, s. 658-659. ISSN 0049-8572

KRATOCHVÍLOVÁ, D., KURELOVÁ, D., MIKOVÁ, J. Ambulantní péče o pacienty v terminálním stádiu. *Zdravotnická pracovnice*, 1988, roč. 38, č. 2, s. 82-84. ISSN 0049-8572

KRÁLOVÁ, J. Prevence rakoviny prsu. *Zdravotnická pracovnice*, 1981, roč. 31, s. 51-52. ISSN 0049-8572

KŘIVOHLAVÝ, J. Kvalita života onkologicky nemocného v terminálním stádiu. *Zdravotnická pracovnice*, 1988, roč. 38, č. 2, s. 79-81. ISSN 0049-8572

KŘIVOHLAVÝ, J. Kvalita života onkologicky nemocných. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 2, s. 76-78. ISSN 0049-8572

KŘIVOHLAVÝ, J. Péče o psychický stav těžce nemocných pacientů. *Zdravotnická pracovnice*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 85-87. ISSN 0049-8572

KŘIVOHLAVÝ, J. Psychologické aspekty terminální fáze onkologicky nemocných. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 3, s. 34-35. ISSN 1210-0404

KŘÍŽOVÁ, J., KUBÍČKOVÁ, V., BILDER, J. Onkologická bolest z hlediska sestry. *Zdravotnická pracovnice*, 1984, roč. 34, č. 7, s. 37-40. ISSN 0049-8572

KUBEŇOVÁ, H., SACHOVÁ, M. Ošetrovatelská péče o pacientky s chronickou bolestí u onkologických onemocnění. *Sestra*, 2001, roč. 11, č. 5, s. 38. ISSN 1210-0404

KUBÍČKOVÁ, E., ŠLAMPA, P. Specifické problémy při ozařování dětí. *Sestra*, 1994, roč. 4, č. 3, s. 17. ISSN 1210-0404

KUBÍČKOVÁ, M. Skupinová svépomoc při rakovině – cesta od beznaděje k naději. *Zdravotnická pracovnice*, 1990, roč. 40, č. 8, s. 465-470. ISSN 0049-8572

KUBÍČKOVÁ, V., BURIANOVÁ, M., BILDER, J. Podpora funkční a psychické rovnováhy nemocného během onkoterapie orálních karcinomů. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 528-531. ISSN 0049-8572

KUČEROVÁ, A. Výživa a stravování onkologicky nemocných. *Zdravotnická pracovnice*, 1981, roč. 31, č. 11, s. 685-688. ISSN 0049-8572

KUŽELA, L. Vitamíny a nádory. *Sestra*, 1998, roč. 8, č. 6, s. 4. ISSN 1210-0404

LAFKOVÁ, R. Malnutrice – podvýživa u onkologicky nemocných. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 10, s. 20-21. ISSN 1210-0404

LEJČKO, J., JALOWICZOROVÁ, M. Léčba bolesti nádorového původu – ambulantní péče. *Sestra*, 2001, roč. 11, č. 10, s. 20. ISSN 1210-0404

LEMFELDOVÁ, E. Podíl práce sestry v ambulantní chemoterapii u onkologicky nemocných. *Zdravotnická pracovnice*, 1978, roč. 28, č. 3, s. 149-151. ISSN 0049-8572

LENCZ, L. Podporná starostlivosť o pacientov s onkologickým ochorením. *Zdravotnická pracovnice*, 1990, roč. 40, č. 8, s. 451-454. ISSN 0049-8572

LOCHOVSKÝ, J. Hormonální léčba a chemoterapie zhoubných nádorů. *Zdravotnická pracovnice*, 1964, roč. 14, č. 1, s. 13-18. ISSN 0049-8572

MACUROVÁ, L. Zpracování a diagnostika materiálu v pulmonální onkologické cytologii. *Zdravotnická pracovnice*, 1988, roč. 38, č. 2, s. 103 – 104. ISSN 0049-8572

MARKOVÁ, M., VÍTOVÁ, V. Pravda u lůžka terminálně nemocného. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 10, s. 25. ISSN 1210-0404

MAŠTALÍŘOVÁ, P. Radionuklidy v paliativní léčbě bolesti u kostních metastáz. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 43. ISSN 1210-0404

MATĚJÍČKOVÁ, M. Péče o nemocné s nádorovým onemocněním ústní dutiny. *Zdravotnická pracovnice*, 1979, roč. 29, č. 8, s. 434-435. ISSN 0049-8572

MATISKOVÁ, E., BUOCIK, K., Účast sestry při onkologickom screeningu v gynekológii. *Zdravotnická pracovnice*, 1988, roč. 38, č. 2, s. 102. ISSN 0049-8572

MATUCHOVÁ, J. Pressoterapie lymfedému paže u žen po amputaci prsu. *Zdravotnická pracovnice*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 94- 95. ISSN 0049-8572

MAZÁČOVÁ, V., MELICHAROVÁ J., RENDOVÁ, M. Ambulantní chemoterapie na bázi cisplatiny u nemocných s nádory varlat. *Sestra*, 1996, roč. 6, č. 6, s. 5. ISSN 1210-0404

MÁLEK, J. Pokroky při terapii bolesti při zhoubném nádorovém onemocnění. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 8, s. 1-2. ISSN 1210-0404

MEDVĚĐVOVÁ, S., KŘENKOVÁ, J. Ošetrovatelská péče o pacienta s maligním lymfomem v terminálním stádiu. *Sestra*, 2001, roč. 11, č. 7-8, s. 61. ISSN 1210-0404

MICKEOVÁ, S. Kvalita života ozařovaných pacientů. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 525-528. ISSN 0049-8572

MICHELOVÁ, L. Práca zdravotnej sestry na poliklinickom oddelení klinickej onkológie. *Zdravotnická pracovnice*, 1990, roč. 40, č. 8, s. 463-464. ISSN 0049-8572

MIKLOVÁ, T a kol. Liečba chronickej bolesti u onkologicky chorých. *Zdravotnícká pracovnice*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 69-70. ISSN 0049-8572

MÍKOVÁ, H. Škola v prírode pro onkologicky nemocné děti. *Zdravotnícká pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 522-523. ISSN 0049-8572

Můžeme v současnosti vymýtit rakovinu děložního hrdla? *Zdravotnícká pracovnice*, 1972, roč. 22, č. 6, s. 559-560. ISSN 0049-8572

NAVRÁTILOVÁ, B. Stomatologické ošetření nemocných po radioterapii v orofaciální oblasti. *Zdravotnícká pracovnice*, 1985, roč. 35, č. 4, s. 208-210. ISSN 0049-8572

NAVRÁTILOVÁ, D. Parenterální výživa u nemocných po operaci GIT. *Zdravotnícká pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 547-548. ISSN 0049-8572

NAVRÁTILOVÁ, D., MACH, J. Hodnocení a léčba febrilií u onkologicky nemocných. *Zdravotnícká pracovnice*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 98-100. ISSN 0049-8572

NAVRÁTILOVÁ, M. Dědičná forma nádorů tlustého střeva. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 8, s. 7-8. ISSN 1210-0404

Nádory močového měchýře. *Zdravotnícká pracovnice*, 1960, roč. 10, č. 9, s. 558-563. ISSN 0049-8572

NEKULOVÁ, M. Výživa a onkologická onemocnění. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 8, s. 8. ISSN 1210-0404

NEUWIRTHOVÁ, R. Imunoterapie – nový přístup k léčbě zhoubných chorob. *Zdravotnícká pracovnice*, 1977, roč. 17, č. 3, s. 179-180. ISSN 0049-8572

NEUWIRTHOVÁ, R. Různé druhy protinádorové imunoterapie. *Zdravotnícká pracovnice*, 1976, roč. 16, č. 11, s. 659-660. ISSN 0049-8572

NĚMCOVÁ, E., HUDEČKOVÁ, J., DVORSKÁ, R. Práce sestry na pracovišti ambulantní chemoterapie. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 2, s. 27. ISSN 1210-0404

NOVÁK, J. Problémy ošetřování nemocných s nádory gastrointestinálního traktu. *Zdravotnícká pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 536-538. ISSN 0049-8572

Nový přípravek v léčbě anorexie a kachexie při nádorových onemocněních. *Sestra*, 1999, roč. 9, č. 6, s. 9. ISSN 1210-0404

ONDRIŠKOVIČOVÁ, M. Úloha sestry v starostlivosti o chorých so zhubnými nádormi hrtana. *Zdravotnícká pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 531-533. ISSN 0049-8572

ONDŘÍKOVÁ, M. Ambulantní péče o onkologicky nemocného z pohledu sestry. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 8, s. 4. ISSN 1210-0404

OROSOVÁ, M. Ošetrovanie onkologických pacientov. *Zdravotnická pracovníce*, 1975, roč. 15, č. 8, s. 465-466. ISSN 0049-8572

OSIČKOVÁ, J., RECHTOŘÍKOVÁ, O. Naše zkušenosti s podáváním informací pacientům s onkologickým onemocněním. *Sestra*, 1993, roč. 3, č. 3, s. 5-6. ISSN 1210-0404

PAVLOVÁ, I., OŘÍŠKOVÁ, J. Péče o pacienta, kterým jsou podávána cytostatika. *Zdravotnická pracovníce*, 1976, roč. 16, č. 8, s. 478-479. ISSN 0049-8572

PÁTÁ, M. Ošetřování i.v. kanyly u onkologických pacientů. *Sestra*, 1999, roč. 9, č. 2, s. 12. ISSN 1210-0404

PENKA, M., MATÝŠKOVÁ, M., ZVAROVÁ, M. Léčba krvácivých komplikací u onkologicky nemocných. *Zdravotnická pracovníce*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 71-73. ISSN 0049-8572

PEŠKOVÁ, M. Ochrana a bezpečnost práce s cytostatiky. *Zdravotnická pracovníce*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 79-80. ISSN 0049-8572

PEŠKOVÁ, M., JELÍNKOVÁ, A., VÍTEK, P. Specifita práce SZP při chemoterapii gastrointestinálních nádorů. *Zdravotnická pracovníce*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 553-555. ISSN 0049-8572

PEŠKOVÁ, Z., ŠTRAUBOVÁ, K. Využití Cavilonu jako prevence postradiačních dermatitid v oblasti hlavy a krku. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 2, s. 34-36. ISSN 1210-0404

PEŠKOVÁ, Z., ZEMČÍKOVÁ, V. Tracheostomie u onkologických pacientů. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 2, s. 42-43. ISSN 1210-0404

PETRÁŠOVÁ, J. Léčba bolesti u nádorových onemocnění z hlediska dětské sestry. *Sestra*, 1996, roč. 6, č. 6, s. 6. ISSN 1210-0404

PETRUŽELKA, L. Anémie u nádorových chorob. *Sestra*, 1996, roč. 6, č. 2, s. 1-4. ISSN 1210-0404

PÍRKOVÁ, K. Ošetřování nemocné ve stádiu in fine (2. část). *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 39-40. ISSN 1210-0404

POLÁKOVÁ, M., BAĎOUČKOVÁ, H. Problematika chemoterapie. *Zdravotnická pracovníce*, 1989, roč. 39, č. 1, s. 19-20. ISSN 0049-8572

POLÁŠOVÁ, L. Zhoubné nádory jater – terapie za použití implantabilních portů. *Sestra*, 1999, roč. 9, č. 7, s. 12. ISSN 1210-0404

PRCHALOVÁ, E. Ošetrovatelská péče u pacientů s bronchogenním karcinomem. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 28. ISSN 1210-0404

PROKEŠOVÁ, J. Psychologie onkologicky nemocných po mastektomii. *Zdravotnická pracovnice*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 85-87. ISSN 0049-8572

PROKEŠOVÁ, J., PAČOVSKÝ, Z. Konzervativní terapie lymfedému po komplexní léčbě nádoru prsu. *Zdravotnická pracovnice*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 82-83. ISSN 0049-8572

Rakovina plic. *Sestra*, 1998, roč. 8, č. 6, s. 10. ISSN 1210-0404

RECHTOŘÍKOVÁ, O. Zásady a postupy při sdělování onkologické diagnózy nemocnému a jeho rodině. *Sestra*, 1993, roč. 3, č. 3, s. 6. ISSN 1210-0404

ROB, L. Hormonální substituční léčba z pohledu onkogynekologa. *Sestra*, 1997, roč. 7, č. 5, s. 17-18. ISSN 1210-0404

ROZENSKÝ, I., HYNEK, J., TOMÁŠKOVÁ, R. Specifické rysy ošetrovatelské péče na radioterapeutickém oddělení. *Zdravotnická pracovnice*, 1990, roč. 40, č. 8, s. 455-458. ISSN 0049-8572

ROZSÍVALOVÁ, L., KŘIVÁNKOVÁ, H. Ošetrování pacientů s portem. *Sestra*, 1999, roč. 9, č. 4, s. 13. ISSN 1210-0404

SACHOVÁ, M. Ošetrovatelská péče po radikální gynekologicko-onkologické operaci podle Wertheima-Meigse. *Sestra*, 1998, roč. 8, č. 4, s. 17. ISSN 1210-0404

Screening rakoviny děložního hrdla. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 3, s. 4. ISSN 1210-0404

SKÁCELOVÁ, E. Psychologické a etické problémy při ošetrování onkologicky nemocných. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 558-560. ISSN 0049-8572

SKÁCELOVÁ, E. Vzájemné působení zdravotníka a onkologicky nemocného v terminálním stádiu. *Zdravotnická pracovnice*, 1988, roč. 38, č. 2, s. 93-95. ISSN 0049-8572

SLÁMA, O. Léčba průlomových bolestí u onkologicky nemocných v domácí péči. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 36. ISSN 1210-0404

SLONKOVÁ, Š., HRBÁČKOVÁ, M., HEČKOVÁ, A. Laparoskopicky asistované vaginální hysterektomie s lymfadenektomií. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 2, s. 11. ISSN 1210-0404

SMÍLKOVÁ, M. a kol. Ošetrovatelská péče o pacientky po gynekologické operaci. *Sestra*, 2002, roč. 12, č. 9, s. 35. ISSN 1210-0404

SOLNIČKOVÁ, M. K psychologickým problémům onkologicky nemocných s ureterostomií. *Zdravotnická pracovnice*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 100-101. ISSN 0049-8572

SOLNIČKOVÁ, M., STRNAD, F., ŽALOUĐÍK, J. Konzervativní terapie karcinomu rekta. *Zdravotnická pracovnice*, 1990, roč. 40, č. 8, s. 471-472. ISSN 0049-8572

SOUČKOVÁ, J. Ozařování prsu a hrudní stěny. *Sestra*, 2002, roč. 12, č. 9, s. 34-35. ISSN 1210-0404

Specifika výživy onkologicky nemocným. *Sestra*, 2002, roč. 12, č. 9, s. 29-30. ISSN 1210-0404

SPURNÁ, O. Sestra a pacient po sdělení onkologické diagnózy. *Sestra*, 2001, roč. 11, č. 7-8, s. 64. ISSN 1210-0404

STALMACHOVÁ, S., COUFALOVÁ, M., ŠTEFÁNIKOVÁ, M., SOUČKOVÁ, D., MORAVČÍK, V. Práce SZP v prevenci rakoviny prsu žen. *Sestra*, 2001, roč. 11, č. 10, s. 17. ISSN 1210-0404

STARNOVSKÁ, T. Tvá výživa bude Tvým lékem. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 31. ISSN 1210-0404

STRELKA, J. Psychológia pacienta postihnutého zhubným nádorom. *Zdravotnická pracovnice*, 1983, roč. 33, č. 2, s. 105-108. ISSN 0049-8572

ŠACHLOVÁ, M., HOLCAPFLOVÁ, I. Výživa onkologických pacientů. *Sestra*, 1999, roč. 9, č. 6, s. 7. ISSN 1210-0404

ŠČULDOVÁ, J a kol. Úloha sestry v komplexu podpůrné péče u intenzivně léčených hematologicky nemocných. *Sestra*, 1998, roč. 8, č. 6, s. 24. ISSN 1210-0404

ŠIMEČKOVÁ, A. Metodika práce s cytostatiky. *Zdravotnická pracovnice*, 1986, roč. 36, č. 6, s. 297-299. ISSN 0049-8572

ŠKARBOVÁ, A. Psychoterapeutická intervencia v starostlivosti o onkologicky chorých. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 2, s. 79-80. ISSN 0049-8572

ŠOPKOVÁ, B. Infekční komplikace při chemoterapii. *Zdravotnická pracovnice*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 86-87. ISSN 0049-8572

ŠOPKOVÁ, B. Úloha sestry v protinádorové chemoterapii. *Zdravotnická pracovnice*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 68-70. ISSN 0049-8572

ŠKUBOVÁ, J. Škola začala jinak. *Sestra*, 1992, roč. 2, č. 5, s. 2-3. ISSN 1210-0404

ŠKUBOVÁ, J. První bakalářky. *Sestra*, 1993, roč. 3, č. 1, s. 2-3. ISSN 1210-0404

STAŇKOVÁ, M. Připravujeme reformu zdravotnického školství. *Sestra*, 1991, roč. 1, č. 1, s. -. ISSN 1210-0404

ŠTĚPÁNEK, J. Radioizotopy a jejich použití v onkologii. *Zdravotnická pracovnice*, 1964, roč. 14, č. 1, s. 18-23. ISSN 0049-8572

ŠTĚPÁNOVÁ, J. Ošetřování onkologicky nemocných. *Zdravotnická pracovnice*, 1967, roč. 17, č. 3, s. 130-134. ISSN 0049-8572

ŠTĚTKOVÁ, B. Zásady ošetřování nemocných s aplikovanými zářiči. *Sestra*, 2002, roč. 12, č. 9, s. 32-33. ISSN 1210-0404

ŠVÁBOVÁ, Z. Ošetřovatelský proces u pacientky s karcinomem hlavy pankreatu – kazuistika. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 10, s. 19-20. ISSN 1210-0404

ŠVÁBOVÁ, Z. Psychická stránka péče o terminálně nemocného. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 10, s. 28. ISSN 1210-0404

ŠVORCOVÁ, O. Příprava nemocných k plánované operaci na tlustém střevě. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 546-547. ISSN 0049-8572

SÝKOROVÁ, Z. Naše zkušenosti s ambulantní aplikací Taxolu. *Sestra*, 2001, roč. 11, č. 7-8, s. 57-58. ISSN 1210-0404

TALIÁNOVÁ, M. Péče o nemocného s inoperabilním karcinomem sigmoidea. *Sestra*, 2001, roč. 11, č. 7-8, s. 63. ISSN 1210-0404

TELLEROVÁ, O. Symptomatická paliativní léčba u pacienta se stomií. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 44. ISSN 1210-0404

Terapie bolesti u nádorově nemocných dětí. *Sestra*, 1995, roč. 5, č. 4, s. 30. ISSN 1210-0404

TRNEČKOVÁ, V. Možnosti chemoterapie v komplexní léčbě nádorů trávicího traktu. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 550-553. ISSN 0049-8572

TRNEČKOVÁ, V. Zvláštnosti práce sestry při klinickém zkoušení nových cytostatik. *Zdravotnická pracovnice*, 1987, roč. 37, č. 2, s. 74-76. ISSN 0049-8572

UHLÍŘOVÁ, J. Problematika onkologicky nemocných v domácí péči. *Sestra*, 1995, roč. 5, č. 4, s. 27. ISSN 1210-0404

VALACHOVÁ, L. a kol. Úkoly zdravotní sestry v péči o nemocné s pokročilými nádory pánve. *Sestra*, 2000, roč. 10, č. 8, s. 5-6. ISSN 1210-0404

VALIŠOVÁ, Z. Léčba nádorové bolesti. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 10, s. 27. ISSN 1210-0404

VAVRUŠKOVÁ, J., VODVÁŘKA, P. Dietní opatření při velkobjemovém ozáření dutiny břišní. *Zdravotnická pracovnice*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 79-82. ISSN 0049-8572

VEDLICHOVÁ, M. Kvalita života pacientů v terminálním stadiu. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 44-45. ISSN 1210-0404

VELETOVÁ, J. Zvláštnosti péče o onkologicky nemocné v ortopedii. *Zdravotnická pracovnice*, 1988, roč. 38, č. 9, s. 529-531. ISSN 0049-8572

VILČEK, E. My a onkologický pacient. *Zdravotnická pracovnice*, 1976, roč. 16, č. 7, s. 428-431. ISSN 0049-8572

VILČEK, E. Zmeny krvného obrazu v priebehu radioterapie zhubných nádorů. *Zdravotnická pracovnice*, 1969, roč. 19, č. 5, s. 253-255. ISSN 0049-8572

VORLÍČEK, J., KONEČNÝ, J., SKŘIČKA, T. Možnosti terapie kolorektálního karcinomu. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 540-541. ISSN 0049-8572

VORLÍČEK, J., SLÁMA, O. Sdělování onkologické diagnózy. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 2, s. 35-36. ISSN 1210-0404

VORLÍČEK, J., VORLÍČKOVÁ, H., POKORNÁ, M. Tlumení bolesti onkologicky nemocných v pokročilém stádiu. *Zdravotnická pracovnice*, 1988, roč. 38, č. 2, s. 87-90. ISSN 0049-8572

VORLÍČKOVÁ, H. Psychosociální problémy onkologicky nemocných. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 2, s. 80-81. ISSN 0049-8572

VORLÍČKOVÁ, H. Vzdělávání onkologických sester v ČR. *Onkologická péče*, 1997, roč. 1, č. 1, s. 4-5. ISSN 1214-5602

VORLÍČKOVÁ, H., RAŠOVSKÁ, O., STRNAD, V. Leukovorin – prostředek ke snižování postradiačních reakcí u nádoru hlavy a krku. *Zdravotnická pracovnice*, 1991, roč. 41, č. 2, s. 73-74. ISSN 0049-8572

VORLÍČKOVÁ, H., RAŠOVSKÁ, o., STRNAD, V. Ošetřování nemocných ozařovaných pro nádory zaživačního traktu. *Zdravotnická pracovnice*, 1989, roč. 39, č. 9, s. 555-557. ISSN 0049-8572

VORŠULKA, O. V Chiraně vyrábějí zbraně. *Zdravotnická pracovnice*, 1961, roč. 11, č. 9, s. 560-561. ISSN 0049-8572

VYKOPALOVÁ, A. Péče sestry o umírajícího v podmínkách radioterapeutického oddělení. *Zdravotnická pracovnice*, 1988, roč. 38, č. 2, s. 84-86. ISSN 0049-8572

VYKOPALOVÁ, A. Práce s cytostatiky a její rizika. *Zdravotnická pracovnice*, 1986, roč. 36, č. 6, s. 292-294. ISSN 0049-8572

VYSEKALOVÁ, E., SUCHÁČKOVÁ, J. Volně prodejná léčiva u podpůrné terapie v onkologii. *Sestra*, 2001, roč. 11, č. 10, s. 22. ISSN 1210-0404

VYTEJČKOVÁ, R. Terminální stádium karcinomu prostaty v domácí péči. *Sestra*, 2004, roč. 14, č. 10, s. 21-22. ISSN 1210-0404

Výpočetní tomografie v onkologii. *Zdravotnická pracovnice*, 1985, roč. 35, č. 8, s. 476-477. ISSN 0049-8572

WILTSCHOVÁ, M. Vývoj základního vzdělání středních zdravotnických pracovníků – (1874-1970), *Zdravotnická pracovnice*, 1971, roč. 31, č. 2 (suplementum), s. 2-10.
ISSN 0049-8572

ZAPLATIOVÁ, I., ABRAHÁMOVÁ, G., NYKODÝMOVÁ, V., NAVRÁTILOVÁ, D., HÁJEK, R. Použití podkožního implantovatelného portu pro dlouhodobý žilní přístup u onkologicky nemocných. *Sestra*, 1995, roč. 5, č. 4, s. 21.
ISSN 1210-0404

ZEMANOVÁ, A. Psychologické aspekty péče o děti s onkologickým onemocněním. *Zdravotnická pracovnice*, 1982, roč. 32, č. 4, s. 206-209. ISSN 0049-8572

ZLOSKÝ, P. Kožní nádorová onemocnění. *Sestra*, 1997, roč. 7, č. 3, s. 12-13.
ISSN 1210-0404

ZOUBKOVÁ, J. Hodnocení bolesti u pacientů s necílenou jaterní biopsií. *Sestra*, 2003, roč. 13, č. 7-8, s. 42. ISSN 1210-0404

Elektronické prameny

http://www.cnna.cz/o_spolecnosti.php, Česká asociace sester

<http://www.nconzo.cz/>, Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů

<http://www.zakonynawebu.cz/>, Zákony na webu

9 Přílohy

Příloha č. 1 – Protokol předvýzkumu

Příloha č. 2 – Protokol o kvalitativním rozboru článku

Příloha č. 3 – Protokoly o kvalitativním rozboru článků časopisu

Zdravotnická pracovnice a časopisu Sestra

Příloha č. 4 – Tabulky četnosti

Příloha č. 5 – Celková tabulka

Příloha č. 6 – Grafy

Příloha č. 1 – Protokol předvýzkumu

Článek č.		
Citace článku		
Pracoviště autora		
Pracovní zařazení		
Oblasti analýzy	Míra zaměření	Bližší charakteristika
Diagnostické postupy		
Terapeutické postupy		
Ošetrovatelské diagnózy		
Techniky sesterské práce		
Ošetrovatelské techniky v rámci somatické péče o pacienta		
Ošetrovatelské techniky v rámci psychické péče o pacienta		
Ošetrovatelské techniky v rámci sociální péče o nemocné		
Osvěta a prevence		

Příloha č. 2 – Protokol o kvalitativním rozboru článku

Protokol č.		
Identifikace textu		
Pracoviště autora		
Pracovní zařazení		
Sledované oblasti	Míra zaměření	Bližší charakteristika
Lékařské diagnostické postupy		
Lékařské terapeutické postupy		
Ošetrovatelské diagnózy		
Techniky sesterské práce v rámci diagnostiky a terapie		
Ošetrovatelské postupy v rámci somatické péče o pacienta		
Ošetrovatelské postupy v rámci psychosociální péče o pacienta		
Osvěta a prevence		
Souhrn:		

**Příloha č. 3 – Protokoly o kvalitativním rozboru článků časopisu
Zdravotnická pracovníce a časopisu Sestra**

Příloha č. 4 – Tabulky četnosti

Příloha č. 5 – Celková tabulka

Příloha č. 6 - Grafy